

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

FJÄRDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Prinsessan Eugenie.

Sully Prudhomme. Den första ensamheten.

Esselde. Hanna Lindberg.

Mathilda Naumann.

Ellen Fries. Några drag af kokkonstens och bordsedernas historia i Sverige.

S. Jackson Gruve. Några anmärkingar med anledning af Fröken Keys numera i broschyr utkomna föredrag om hur reaktioner uppstå.

Elin Améen. Listan. Verklighetsbild.

Bokanmälningar. Ingvald Lundset: Fra Akershus till Akropolis. Carl Lumholtz: Bland Människoätare. L. Wallace: Ben Hur. Hulda Lundin: Klädsömnad.

Från Riksdagen.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

Arbetsområden för kvinnor.

Hvarjehanda i Kvinnofrågan.

Protest. —

Pris pr årgång:

}	För Förbundets medlemmar	kr. 2,50.
	För icke medlemmar	„ 4,00.

För Fruntimmer

är det fördelaktigt och bekvämt att försäkra sig i

Allmänna Lifförsäkringsbolaget.

Undersökningsläkare i Stockholm:

Professor Jonas Wærn eller Doktor Karolina Widerström.

I landsorten kan vederbörande husläkare anmodas afgifva försäkringsutlåtande.

För lifränteafтал fordras ingen läkareundersökning, endast presterligt åldersbetyg.

Bland agenter i Stockholm nämnas:

Fru Maria Hellberg, Klara Bergsgatan 54.

Fröken Betty Johansson, Vestmannagatan 38.

Fru Sigrid Lagervall, Agnegatan 3.

Fröken Visen Levin, Nordiska Museet.

„ Hulda Lundin, Brunkebergstorg 2.

Fru Ulla Sandell, Pilgatan 4 A.

Alla upplysningar i och för försäkring lemnas för öfrigt beredvilligt och blanketter tillhandahållas af bolagets agenter i Sverige, Norge och Finland samt vid hufvudkontoret i Stockholm, Kungsträdsgatan 2 C, 1 tr. upp.

Allmänna Lifförsäkringsbolaget.

(G. 15760.)

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift nr 2; Pedagogisk tidskrift nr 3, 4; Statistisk tidskrift nr 3; Eira, nr 6, 7; Helsovänneren, nr 6, 7; Förr och nu, nr 4; Hemvännen, nr 7, 8; Idun, 13—16; Läsning för folket nr 1; Svensk läraretidning nr 13—16; Småskolevännen nr 6—14; Slöjdundervisningsbladet nr 3—5; Teologisk tidskrift nr 2; Sedlighetsvännen, nr 4; Jordenmodern, nr 4; Nya bokhandelstidningen 13—16; Svensk Musiktidning nr 7, 8; English woman's review, nr 4; Womans journal nr 10—14; Women's suffrage journal, nr 4; Finsk tidskrift nr 2—4; Tilskueren nr 3; Kvinden og Samfundet, nr 4; Hvad vi vil, nr 7, 8; Nylænde, nr 4; Deutsche Hausfrauenzeitung; Neue Bahnen, nr 7, 8; Monatsbericht des Vereins Christlicher Lehrerinnen, nr 1; Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes nr 13—17; La citoyenne, nr 143.

Till redaktionen insända böcker:

Eliot, George, Ur Landsortslifvet h. 7, 8. Lundin, Hulda, Klädsömnad. Stanislas, Fredrika Bremers spinnrock.

h. 4

(Eftertryck förbjudes.)

Prinsessan Eugenie.

"Jag är den lyckligaste kvinna i hela vårt land."

Så yttrade sig Prinsessan för några år sedan i ett bref till en af sina vänner. Hur man än tolkar dessa ord med eller utan jämförelse med andra, alltid innebära de att Prinsessan Eugenie kände sig synnerligen lycklig. Den som var i tillfälle att se henne på nära håll, att blicka in i hennes dagliga lif, fick ock snart bekräftelse på dessa hennes ord, ty sällan kan man träffa en människa som från morgon till kväll strålade af sådan glädje som Prinsessan Eugenie. Och man kände, att glädjen som lyste i hennes ögon och vibrerade genom hennes ord, äfven var bofast i hennes hjärta. Derfor var den ock bofast i hennes hem. Man har skäl att kalla henne den lyckliga Prinsessan och hennes hem ett glädjens hem, ty hon var som en värmande och lifvande sol för sin omgifning. Man liksom tvangs att glömma sina sorger och bekymmer, när man umgicks med henne.

Hvad var det då som gjorde henne så lycklig och glad? Icke var det hennes kungl. höghet, ty på den satte hon ej högt pris, af den var hon ej heller i tillfälle att draga så stora fördelar, sjuk och inestängd

som hon var under större delen af sin lefnad. Hennes svåra och tärande sjukdom under 40 års tid synes ju varit egnad att göra hennes lif till en lång sorgedag. Hvad var det då som var hennes lycka? Det säger hon oss själf, då hon tillägger till de ofvan anförda orden sin egen förklaring: "ty jag får tjäna min herre Gud hvar dag från morgon till kväll."

Hur hon kom till denna lifvets högsta lycka berättade hon själf, då hon förra sommaren i en förtrolig krets af vänner talade om sitt flydda lif.

"Då jag vid femton års ålder konfirmerades af Biskop Butsch," sade hon, "fick jag en praktbibel med den allvarliga tillsägelsen att icke läsa i den, emedan jag ej skulle kunna förstå den och missförstående af Guds ord kunde verka läseri och svärmeri. Deremot gaf mig biskopen Thomas à Kempis till dagligt bruk, hvartill jag ock af min guvernant strängeligen tillhölls."

Slutligen tröttnade dock Prinsessan på den för henne så obegripliga boken, som blott talade om försakelse och afdöende, och förklarade sig ej vidare vilja läsa den. Men då blef det annat af. Den sextonåriga flickan fick sig en örfil af sin stränga guvernant och sattes i skamvrån och måste så gripa till sin Thomas igen.

Så fortgick det till dess Prinsessan blef 25 år, då fröken Hamilton, sedermera friherrinnan Rudbeck blef hennes hoffröken.

Då hon började sin tjänstgöring ville hon hålla aftonbön med Prinsessan och bad fördenskull om ett nytt testamente. Hennes förvåning var stor, då Prinsessan svarade att hon icke ägde något. Slutligen erinrade hon sig dock sin praktbibel, men hon förklarade bestämdt, att hon icke vågade läsa i den. Emellertid gaf hon slutligen efter för hoffrökens böner, och när alla försvunnit och de trodde sig säkra togs den stora bibeln

fram och med oro och fruktan såsom den der gjorde något ondt, hörde Prinsessan Guds ord sig föreläsas. Hon kände sig som en brottsling, ty hon bröt det löfte hon gifvit biskopen — en känsla som hon ej kunde öfvervinna, oaktadt hoffröken föreställde henne att man mera måste lyda Gud än människor.

Så fortgingo aftonbönerna en tid under inre strid och ångest, men slutligen bröt ljuset fram i själen och Prinsessan kände sig underligt gripen af Guds ord.

Fröken Hamilton tilldrog sig alltmera hofvets uppmärksamhet, dels för sin ovanliga skönhet och dels för sin allvarliga riktning samt sina besök i Betlehemskyrkan för att höra Rosenius. Detta senare väckte slutligen sådan bitterhet, att hofherrarne en vacker dag efter slutad middagsmåltid skarpt anklagade henne hos Konungen och framhöllo det opassande uti att en hofdam sprang på andliga sammankomster med kreti och pleti, och att hennes inflytande kunde verka skadligt på den unga Prinsessan. Hon, som stod vid konungens sida och åhörde detta, kände hjärtat vilja sprängas af ångest för sin faders vrede.

Sedan de talat ut, och Konungen stillatigande och lugn åhört dem, svarade han allvarligt: "Att fröken Hamilton går till Betlehemskyrkan, deruti gör hon orätt, ty det passar ej att hon går, derföre skall hon åka", hvarpå Konungen befallde att hoffröken skulle hafva vagn från hofstallet, så ofta hon ville besöka Betlehemskyrkan. Vidare talade icke Konungen om den saken. Men Prinsessan föll i sin fars famn "och aldrig", slutade hon med tårade ögon, "aldrig har min far stått inför mig så älskvärd och så kunglig som den gången."

Och så utvecklades hennes lif i kristlig tro och kärlek till välsignelse för henne själf och hundratals andra.

Prinsessan berättade en gång, huru hon i sin första glädje öfver Guds nåd började skrifva en bönbok, som hon ämnade gifva ut, men då hon läste upp sitt manuskript för Grefvinnan Reutersköld, tog denna erfarna vän Prinsessan i famn och bad henne att afstå från sin föresats. "Och," tillade Prinsessan, "nu efter så många år kan jag ej skrifva någon bönbok, och jag inser, att jag behöfver själf lära att bedja i stället för att lära andra."

En afton förra sommaren öfverraskades man att höra Prinsessan med hög röst sjunga inne i sitt rum. Hon var sedan flera år så sjuk i sitt bröst, att hon ej kunde sjunga. När man dagen derpå oroades öfver detta försök, svarade hon: "Jag hörde en växelkör af englar sjunga: 'helig är Gud — helig är Gud' — och hur kunde jag väl vara tyst? Jag måste ju instämma."

Ja — nu kan hon sjunga utan hinder af en bräcklig stofthydda, fullt och klart: "helig är Gud all nåds, all krafts, all visdoms Gud". Ewig glädje åt henne!

(Eftertryck förbjudes.)

Den första ensamheten

af Sully Prudhomme.

Öfversatt af Hellen Lindgren.

Han håller sig gärna ur vägen
 Från pojkarne's vilda hop.
 Bland skolgårdens larm och rop
 Och slagsmål står han förlägen.

Från skorna, som glänsande skina,
 Till jackan är prydligt allt.
 Han står der en fin gestalt
 Och bräcklig bland icke fina.

Och än får han heta mamsellen
 Och än en stackare blott.
 Att byta han aldrig förstått,
 Han skänker bort karamellen.

Han håller sig ren och beskrattas
 För denna sin fina fason,
 Och kallas för nådig baron
 Och plundras af alla och skattas.

En lärares blick honom skrämmer,
 Skygg är han som fogel i bur;
 Olyckliga barnanatur!
 Hvi kom du till jordlifvets jämmer?

Åh — lexan, han ej läst till ända!
 Åh — skrifningen ännu ej gjörd!
 Och bannornas svidande ord —
 Och straffet, som väntar kanhända!...

*Allt ängslan och fruktan! En fara
Är dagen med klockan, som slår,
Och kvällen, som långsamt förgår
I sofsalens öken — en mara!*

*På krithvita bäddarna skiner
De fladdrande lampornas ljus.
Hvart andedrag är som ett sus,
Likt vinden som piper och hviner.*

*Kamraterna sofva. — Han samlat
Och samlar af minnen en flock
Från hemmet, från söndagen och
Från hela den lycka, som ramlat.*

*Han minnes, när förr han var vaken,
Hur mor i sin säng honom tog
Och kring honom armarna slog,
Och hur de se'n sofvo på saken.*

*O mödrar, hur kunnen I sätta
I främmande händer Er son,
Den vård som ej kommer ifrån
En moder är aldrig den rätta.*

*Den främmande kan honom gifva
Mat, kläder i öfverflöd,
Ej kärlekens dagliga bröd
Ej bli, hvad en moder kan blifva.*

*Men fastän så otacksamma
J ären, de glömma ej Er,
De borra små hufvuden ner
I kudden och snyfta sitt: mamma!*

Hanna Lindberg.

1826—1889.

Af Esselde.

Det var en ädel människa och en egendomlig personlighet, som med Hanna Lindberg gick ur tiden. Hon förtjänar ett rum i den svenska kvinnorörelsens annaler, både därför, att hon älskade och deltog i flera af dess sträfvanden, som ock därför att hon själf har representerat en viss sida af dessa sträfvanden.

* * *

Född på Tullgarn i ett burget men tarfligt handtverkarhem uppföddes Hanna Lindberg tillsammans med en syster och ett par bröder, hvilka senare vid tidiga år gingo ut i världen att söka sin utkomst. De båda systrarna stannade i hemmet. Men redan under uppväxtåren greps Hanna af en stark lust att komma ut för att se och lära något mer af världen. Denna önskan väckte dock intet gensvar hos föräldrarna. Tiden gick och Hannas sinne kom i jäsning. Det blef henne allt tydligare, att hon ingenting mer hade att lära i hemmet, och ej nog dermed, hon kände såsom ett lidande, att det icke ens kunde ge henne "göra nog". En vacker dag beslöt hon att göra slag i saken. Strängt rättvis, ville hon dock ej sätta sin egen önskan i främsta rummet utan yppade sin afsigt för systemen, och lemnade valet åt henne: "Vill du gå, så stannar jag. Vill du stanna, så är det jag som går."

Systemen valde att stanna i hemmet, der hon blef föräldrarnas trogna vårdarinna under deras mångåriga svåra lidanden. Hanna gjorde i tysthet sina förberedelser, och tilllade hos en granne om häst och vagn till följande morgon. "Då skjutsen kom", berättade hon 45 år senare för den, som tecknar dessa rader, "gick jag in i verkstaden till far, sägande: "Här är för litet göra för två hemmavarande döttrar; Maria vill stanna och jag lemnar hemmet; jag begär inga pengar men jag vill ha min frihet. Från Stockholm skrifver jag." Sagdt och gjordt. Efter ett kort farväl lemnade den 22-åriga Hanna hemmet. Två dagar senare stod hon i Stockholm med två tomma händer, men fast besluten att skaffa sig arbete och själfständig utkomst. Den äldste brodern som nyss fått plats på ett kontor, var henne till mötes, och gjorde hvad han kunde för henne. Äfven föräldrarne sände henne

hvad de kunde undvara. Men lyckan stod den djärfva bi, och hon erhöll inom kort anställning som husligt biträde i en af Stockholms mest ansedda prestfamiljer. Här betraktades hon snart som vän och fick godt tillfälle att tillägna sig något af den bildning och lifserfarenhet, som hennes vetgiriga och vakna själ så länge eftertraktat.

Efter fyra år lemnade hon det goda hemmet för att antaga ett, med hennes naturanlag nära öfverensstämmande tillbud att såsom biträde verka inom det så kallade "Almedalska magasinet". För att bereda sig för denna uppgift önskade hennes principaler, att hon i Göteborg, skulle under tvänne år inhämta de insigter och den öfning, som fordrades för att kunna sköta försäljningen i Stockholm. Så skedde. Men innan de två läroåren tilländalupit hade föreståndaren för Stockholmsmagasinet, under hvilken Hanna skulle ha tjänat, i följd af sjuklighet uppsagt sin plats. Då utsågs till bestridande af den viktiga förtroendeuppgiften den 24-åriga Hanna Lindberg, utan all slags borgen och utan annan garanti än den af hennes redbara personlighet och hennes bepröfvade duglighet. Detta drag torde vara allenastående i kvinnoarbetets historia och bör därför fästas i minnet.

Återkommen till Stockholm var Hanna snart fördjupad i sitt arbete. Vi kunna ej här följa henne steg för steg. Det är nog att nämna hurusom vid sidan af en omutlig redbarhet — hennes enda föräldra-arf — framträdde en ovanlig skarpsynthet; huru i bredd med dessa egenskaper utvecklade sig vaksamheten på hvarje, äfven det minsta tillfälle till förvärf, varsamheten att vid dess begagnande icke öfverskrida den sunda utvecklingens gräns, och, sist men icke minst, den grannliga finkänsligheten i afvägandet af säljarens och köparens ömsesidiga fördel samt huru alla dessa anlag och egenskaper småningom ingingo som integrerande delar i hvad man kunde kalla Hanna Lindbergs yrkeskaraktär. Det var denna sällsporda förening af äkta köpmansegenskaper, som satte henne i stånd att uppbbringa den affär, i hvafs tjänst hon trädte, till en aldrig förut uppnådd trygghet, på samma gång hon grundlade en själfständig verksamhet för egen del.

Knappast inträdd i medelåldern hade hon nått det mål, *"tillräckligt göra"* för tanke och hand samt en oberoende utkomst, för hvafs vinnande hon lemnat fädernehemmet. I mån som arbetet vidgades, stego också fördelarne, och med åren befann

sig Hanna Lindberg i spetsen för en betydande, själfständig affär, på samma gång hon såsom delegare i Almedals bolag verkade för förbättring och förädling af dess tillverkningar, på ett sätt som kan förklaras endast deraf, att en kvinna med hennes egenskaper bättre än männen kan bedöma arten och värdet af varor, som företrädesvis afse kvinnornas och hemmens behof. Dertill kom, att Hanna af naturen egde ett fint konstsinne, som i umgänget med konstnärer och under deltagande i konstindustriella sträfvanden allt mera förädlades.

Med den växande verksamheten växte också den pekuniära vinsten, hvilken snart steg till sådana belopp, som väl kunde tillåtit den trägna arbeterskan att lemna detaljarbetet åt underordnade. Annorlunda tänkte dock hon. Under flere år stannade hon i ett anspråkslöst inackorderingshem, tills hon inflyttade i en egen bostad om fyra rum, utrustade med den enkla, men fina och solida smak, som var henne egen, och der hon bodde till sin död. Ett biträde antog hon äfven, som troget stod vid hennes sida i 32 år; men ända till de sista åren öfvervakade hon själf arbetet i de minsta detaljer. Den lyx hon derutöfver bestod sig, var det goda hjärtats, den vakna allmänandans och den trofasta, hjälpsamma vänskapens.

* * *

Första gången man hörde H. Lindbergs namn nämnas i samband med något allmännyttigt företag var i början af 1870-talet, då hon nämndes såsom den der i förening med Professor Curman förvandlat Lysekils tarfliga fiskläge till en välordnad och snart mycket eftersökt badort.

Hennes frikostighet uppenbarades för minnestecknaren indirekt vid anordningen i Stockholm af en insamling för beredande af förbandsartiklar åt fältsjukhusen under pågående fransk-tyska krig. Vid första sammankomsten öfverlade man om utvägar att få tillräckliga förråd af nytt linne för de olika behofven. Hrr lärftskramhandlares medlidande vägdes på erfarenhetens väg och bland många tveksamma röster hördes en förklara: "*För Fröken Lindberg i Almedals magasin går jag i god, hon har hjärtat på rätta stället.*" Sedan sammankomsten upplösts gingo damerna ut att försöka sin lycka i närmaste lärftsbodar, och minnestecknaren kom då i tillfälle att bevittna huru när en afsnäst bedjerska återopade M:ll Hanna Lindbergs löfte att medverka, bodegaren harmset be-

skärmade sig öfver. "Att en så'n der madam kommer och gör intrång på yrket."

Kom så Handarbetets Vänners stiftelseår och dess första stora utställning i den nedre salen i Handtverksföreningens hus. Dagen för den nybildade föreningens första årsmöte var inne. Blott ett fåtal personer voro närvarande. Intresset var stort, tillgångarna inga. Ordföranden omtalade, att en ypperlig lokal för ett ytterst billigt pris hade erbjudits föreningen. Meddelandet väckte på en gång glädje och bekymmer. Hvem kunde garantera, att den unga föreningen kunde under följande år inbringa ens denna ringa summa (500 kr.)! Då föreslog en röst: "Låt oss fråga Hanna Lindberg till råds." En af de närvarande skyndade med lätta steg öfver Brunkebergstorg. Fem minuter senare återkom budbärerskan åtföljd af den sökta rådgifvaren. Ordföranden redogjorde i korthet för ställningen, framhöll äfven den erbjudna lokalens fördelar men tystnade inför den stora frågan: "Hur skola vi våga?" —

"Jag svarar för hyran!" ljöd en klar stämma, och framträdde med några raska, impulsiva steg en liten men senfull och spänstig gestalt i elegant toilett. Det var Hanna Lindberg.

Den vackra idéen om "*hemslöjdens förädling, konstnärligt, fosterländskt*" hade gripit också henne. De stiftande vännerna mottogo henne med glädje, och från den stunden arbetade den lilla kretsen oafbrutet, utan rast eller ro, men också med stigande framgång för idéens förverkligande. Hanna gaf ej blott hela sin klokhet, sin erfarenhet och sina relationer utan dertill mycket af sin tid, sitt personliga arbete, i det hon som kassaförvaltare ledde hela den merkantila delen af företaget och derjämte nästan ensam försköt de betydande förlagsmedlen, som ej sällan uppgingo till 20,000 kronor, för hvilka ingen annan säkerhet fans än det rörliga lagret.

Med anledning af en oriktig tidningsuppgift att H. L. hardt när ruinerat sig på Handarbetets Vänner, må nämnas att ränta alltid ordentligt erlades å de lemnade förskotten. Men besinnar man hvad köpmannens kapital afkastar då det användes i hans egen rörelse, förstår man först hur mycket Hanna offrade genom sina lån. Sant är också, att hon många gånger, då det gälde att med någon uppoffring föra saken framåt, gjorde en personlig insats utanför räkenskaperna. Värdet af de råd, det arbete och den dyrbara tid hon ända till slutet af sistlidna år egenade föreningen, kunna inga siffror

uttrycka. Själf plögade hon säga till sina närmaste, att intet af de större företag, i hvilka hon medverkat skänkt henne så mycken tillfredsställelse som Handarbetets Vänner. Af kamraterna inom styrelsen kallades hon ofta "*Vännernas vän*".

Särskildt visade hon sig som verksam vän af stiftarinnan och hennes idéer äfven på andra områden, bland annat genom att flera år kraftigt understödja kvinnofrågans dåvarande organ, "*Tidskrift för Hemmet*".

Det starkaste intryck, man fick af Hannas personlighet i hennes krafts dagar var det af en i alla riktningar genomförd själfständighet. Allt hvad hon egde och allt hvad hon var, så i fråga om affärsduglighet, rikedom och samhällsställning, som till karaktär och bildning, var så att säga själfförvärfadt. Hon var icke häller lik någon annan, hade sitt hufvud för sig och sitt lynne för sig. Hon stälde höga kraf på människorna, men alltid främst på sig själf.

Från Hanna Lindbergs storartade välgörenhet, likasom från området för hennes, säkert af ingen öfverskådade personliga gifmildhet, kunna här nämnas endast några spridda drag. Det är t. ex. bekant, att å en mängd listor för understöd af allmännyttiga företag, under senaste decennier återfinnes hennes namn. Det är också bekant, att hon mer än en gång, och ej sällan i trots af erhållna varningar räddat uppåtsträfvande men allt för djärfva yrkesidkare från konkurs, ofta mottagande endast otack till lön. Detsamma var ej sällan händelsen också med privata personer, på hvilka hon räknat och trott. Hon led bittert af dylika missräkningar och förebrådde sig ofta att ej kunna göra något verkligt godt med sina gåfvor. Det gjorde hon likväl i rikt mått. Derom vittna de många sjuka och svaga, som på hennes bekostnadingo besöka Lysekil för att der botas eller styrkas. Derom vittna frisängar i sjukhusen, der hon ej sällan personligen besökte patienterna, medförande styrkemedel och förfriskande med personlig vänlighet. Derom vittnar det stora antal månadtliga understöd hon utdelade, stundom dertill föranledd af de mest egendomliga orsaker. Så t. ex., när en gammal sömmerska, som länge försummat att likvidera sin räkning hos henne skygg, undvek hennes blick, skyndade hon att uppteckna sin gäldenär på listan öfver dem som skulle erhålla månadtligt understöd.

Många gånger understödde Hanna dem, som hon personligen icke kunde fördraga, likasom önskande att straffa sig själf för en möjlig orättvisa. Uppfostringshjälp, sjukvård samt beredande af tillfälle att utveckla inneboende anlag, eller att inhämta nödig skicklighet för ett inbringande yrke, voro de former för välgörenhet, som kanske mest tilltalade henne. Detta i största korthet om Hanna Lindbergs privata kärleksverksamhet.

Till de gamla föräldrarnas underhåll bidrog Hanna troget vi sidan af sin broder. Med syskon och syskonbarn stod hon i bästa förstånd, men i hemmet lefde hon ensam med det trogna biträdet fröken Falk.

* * *

Länge bibehöll Hanna Lindberg sin spänstiga kraft, sin friska håg, sin själfständighet och sin egenvilja obrutna. Men så kom ett gradvis smygande nervlidande, så kommo missräkningar och otack och slutligen sorgen öfver en ung brors död, hvilken hon tänkt sig som sin efterträdare i affären, och nu bröts hennes kraft. Hon hade länge känt behovet af ett djupare religiöst lif och sökt näring för det samma i olika kyrkor, hos olika predikanter, men alltid förgäfves. Nu växte andens behof af stöd och tröst. Hon kom i beröring med en blid och from kvinna, som ömt och varligt förde henne likasom vid handen fram till försonarens fötter, att der lära känna Guds förbarmande nåd och kärlek. Småningom slöt hon sig till det samfund i Stockholm som verkar för den s. k. Israelsmissionen. Det gryende troslivet utvecklade sig, men gaf stundom vika för en sönderslitande våldsamt kamp. Emellertid försvagades hennes kroppskrafter och nervernas spänning återverkade ofördelaktigt på hennes lynne. Vissa tider kunde hon dock ännu vara sig lik, och utdelade rikligare än någonsin understöd och gåfvor, hvilka dock nu fördelades mera planmessigt bland missionshyddor, sjukhem, religiösa föreningar, fattigherbergen och barnhem.

Hannas verksamhet fortgick ännu under hösten 1888. Det såg ut, som hade hon med arbetet velat hålla den hotande sjukdomen på afstånd.

Ombedd att ingå i Förvaltningsstyrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, gaf hon vänligt sitt samtycke; men innan hennes namn syntes på inbjudningsbrevet till det första stipendiemötet var hon för alltid bruten af den.

obotliga sjukdom, som länge tårt på hennes krafter. Hennes vän, professor Curman besökte henne ofta; på hans önskan tillkallades en af hufvudstadens mest eftersökta läkare, Dr. H., men de hade intet att göra utom att döfva smärtorna — *när hon tillät det* — samt bevittna hennes själfbeherrskning och utomordentliga tålmod i lidandet.

Redan i medlet af Januari skref hon till en vän på sitt kort, under namnet Hanna Lindberg — *"tror sig ej mera duga till något!"* Bland styrke- och trösteord ur skriften, som då och då skickades henne af vännen, förekommo en gång Jesu ord: "Hvad I hafven gjort en af dessa minsta mina bröder, det hafven I ock gjort mig." Följande dag, d. 16 Februari, skref hon åter på sitt kort, afvisande de tröstrika orden och tilläggande: "Skrapa väl ut dem, de äro icke för mig! Jag är långt ifrån icke värdig dem! Skrif i stället: *Si Guds Lam, som borttager världens synd.*"

De ännu under sjukdomen fortgående slitningarne i hennes själ mellan jublande förtröstan och våldsamt förtviflan domnade slutligen bort och gåfvo vika för en stilla förbidan. Först de sista två dygnen kunde hon dock förmås att intaga sängen.

"Det har varit äkta Manilla hampa i den lilla människan", sade doktor H. om sin patient, med den förstulna rörelse, under de kärfva orden, som är honom egen. Slutligen kunde han lofva, att befrielsen var i annalkande. Den sjukas innerliga bön, att hon måtte slippa dö under kväfning, uppfylldes. Hon låg i stilla väntan ännu ett dygn. Slutligen kl. 7 på morgonen den 22 februari insomnade hon lugnt, utan märkbar döds kamp.

Aktad af alla, saknad af många, älskad och sörjd af de få, som förstått henne och fått hennes förtroende, har Hanna Lindberg på många områden lemnat ett stort tomrum. Hon hade de fel som tillhörde hennes förtjänster. Men hvarhelst hon verkat har hon lemnat vackra och efterföljansvärda spår. Hennes största betydelse ligger kanske deri, att *hon i Sverige varit den första typ af den nutida kvinnan på det praktiska själförfärfvets större områden* på samma gång hon gifvit det vackraste föredöme för förfärfvets användande i människokärlekens tjänst. Var hon kallad just till dessa uppgifter så har hon fyllt den med heder.

Mathilda Naumann.

Fredagen den 15 Mars befriades genom döden från ett långvarigt och svårt lidande den person, hvars namn läses här ovan. Från Lund skrives till oss af en bland de många, som hafva henne i tacksamt och kärt minne följande meddelanden:

Mathilda Naumann var dotter af en obemedlad handverkare i Lund och var rikt utrustad med yttre fägring och med förståndets och hjärtats begåfning. Hennes bildning — vida utöfver måttet af de flesta samtida kvinnors — var grundlagd genom en vårdad uppfostran, hvilken, såsom det sades, var bekostad af den man som, tidigt fästad vid henne, hemförde den 21-åriga fagra Mathilda Jönsson såsom sin brud. — C. F. Naumann var då (1848) t. f. medicine professor i Lund och blef efter ett par år ordinarie. Äktenskapet var barnlöst. Längre var Naumanns gästfria hem ett af de professorshus i Lund, der yngre och äldre personer ur de akademiska kretsarna med mera allmänna andliga intressen helst samlades. Det är ingen orättvisa mot värden att erkänna att till detta förhållande värdinnans egenskaper i hög grad bidrogo. Hon hade i sitt rena, friska, öppna väsen något som måste verka tilldragande på enhver, särskildt på den ungdom af båda könen, som hon älskade att samla omkring sig och förstod att lifligt intressera för det som låg henne om hjärtat. Detta var mångahanda: det sköna i bild och i ord, det rätta och upphöjda i tänkesätt, men äfven det praktiskt nyttiga. Samhällslivets kraf, de fattiges och ringes förkofran och beskydd, hvars och ens utveckling i frihet till hvad naturen danat honom — eller kanske företrädesvis *henne*, ty kvinnofrågan omfattades alltid af fru N. med varmt intresse — allt detta var för henne viktigt — viktigare än de estetiska intressen, som hon äfven i rikt mått egde och som tillhörde det tidevarf, under hvilket hon fått sin första bildning.

Gärna talte hon i allmänna ämnen, alltid med värma och öfvertygelse, men aldrig med anspråk att behålla det afgörande ordet. Till bundsförvandter i diskussionen hade hon det behag och den ädelhet, som tillhörde hennes hela väsen. Hennes vackra leende, hennes varma, rena blick vunno många hjärtan äfven hos det yngre slägte, som lärde känna henne sedan hon hunnit medelåldern och derutöfver. Särskildt tog hon sig gärna af ungdom af sitt eget kön, och sökte, utan allt proselytmakeri för sina idéer, att väcka deras andliga intressen. Jag känner många unga kvinnor, som egnade fru Naumann en nästan svärmisk beundran.

Sitt författarskap höll hon i det längsta hemligt. Anonymt hade hon under åtskilliga år i tidningsblad strött omkring sig de skizzer, hvilkas första med stort bifall mottagna samling utkom 1872 under titeln "Ur grannskapets krönika"; och det dröjde länge, äfven i hennes hembygd, innan det blef allmänt bekant, hvem som dolde sig under signaturen "Sorella". Nio år senare utkommo "Nya blad ur grannskapets krönika"; och detta är allt hvad som i samlad form föreligger af alstren af fru Naumanns penna. Tvifvelsutän skulle en efterskörd — för den som deraf vore intresserad — kunna göras, af vers och prosa, af original och öfversättningar. — Hennes vittra författarskap erinrar lifligt om hennes personlighet. Man mötes af ett varmt och rikt hjärta, af ett lifligt intresse; äfven det värdade och behagfulla i framställningen tillhörde hennes personliga egendomligheter.

Man kan dock väl säga, att fru Naumanns noveller till sin allmänna karaktär bära prägeln af en något äldre litteraturperiod än den, då de framtråda. Särskildt den sist utgifna samlingen "Nya blad" mottogs på vissa håll på ett sätt som visade, att de nya sträfvandena i literaturen ej varit utan inflytande på allmänhetens omdöme. "Den estetiska periodens" doft hvilade öfver dessa noveller, ehuru deras innehåll visserligen röjde samband med dagens frågor och de moderna idéerna. Men det fina doftet uppfattades icke af de andliga luktorgan, som på senare tider fått vänja sig vid starkare kryddor, ej alltid af den mest väluktande beskaffenhet.

I sin födelsestad Lunds inre historia skulle fru N. efterlemna ett äradt namn, om ej hennes verksamhet i mycket varit fördold i det tysta. Knappast någon förening, inrättning eller något tillfälligt företag i välgörande syfte inom hennes omgivning saknade hennes energiska medverkan. Gälde det undervisnings- eller soppkokningsanstalter, bazarer för barnsjukhus eller kvinnoföreningar — öfverallt var hon redo att bispringa med råd och dåd, med en rik erfarenhet, ett odladt förstånd och ett varmt hjärta. Hon har i Lund, såsom också vid hennes likfärd syntes efterlemnadt ett i vidsträckt kretsar i ovanlig grad älskad minne.

Född 1827 var Mathilda Naumann vid sin bortgång ej fullt 62 år. Hennes helse hade det sista året varit vacklande, men ännu en månad före sin bortgång syntes hon ute i världen. Frid och välsignelse öfver hennes minne!

Några anteckningar om kokkonstens och bordsedernas historia

af

Ellen Fries.

Utän att i ringaste mån ansluta sig till den bekanta materialistiska satsen "Der Mensch ist was er isst", så måste dock hvar och en medgifva, att födan är en ingripande faktor i så väl folkens som individens hela utveckling. Födan inverkar sålunda äfven på intelligensen och genom den egendomliga växelverkan mellan själ och kropp, som eger rum, har också intelligensen inverkat på födan. Dess tillredning har utvecklats med mänskligheten. Äfven den har en historia.

Det första stora steget i utvecklingskedjan, det steget som kostat, det har varit *kokningen* af födan. Sedan har af kokningen genom småningom skeende förändringar och förbättringar skapats en *kokkonst*. Denna åter har genomgått högst olika modifikationer under olika tider. Under sin första utvecklingsperiod syftade den förnämligast mot det "konstiga". Ju mer skärande sammansättningar, ju mer fantastiska anordningar, ju mer äggande för syn, lukt och smaksinnet desto bättre. Det är först på ett högre stadium af utveckling, som man börjar välja ingredienserna med omsorg, förenkla rätterna och gruppera dem harmoniskt. Man börjar uppställa gastronomiska regler. Då börjar ock det helsosamma göra sig gällande. Lukt- och synsinnet böra underordnas smaksinnet. Det skarpa och förslöande undvikes eller mildras. Ingen smak får beherrska en annan, men tillsammans skola ingredienserna i hvarje rätt, och alla rätterna i en måltid bilda ett helt, på en gång fint och pikant.

För att komma så långt har det likväl fordrats århundraden.

Betrakta vi denna kokkonstens utveckling i vårt land, blir vår första reflexion, att "blott barbariet är fosterländskt".

De äldsta matsedlarne i Norden finnas i de beryktade "Kjökkenmöddingarne". Dessa afskrädeshögar visa, att man här i den uråldriga forntiden förtärde med förkärlek ostron, hjortar, vildsvin, rådjur och andra rariteter. Tillredningen af alla dessa födoämnen torde varit den som våra finsmakare än i dag fordra på ostron, d. v. s. allt serverades "au naturelle". Det är sålunda ovisst, om man ännu gjort det första stora steget, säkert är, att ej fanns det någon "kokkonst" och än mindre några "bordseder", då bord antagligen var en okänd lyxartikel.

Men det är ej dessa vildar, som vi i dagligt tal kalla våra förfäder, utan vikingarnes kraftfulla slägte. Och de hade utan tvifvel

tagit det första, stora steget, om ock de ofta förtärde köttet "specket". Köttet var deras allt i alla, och vårt gamla svenska ord "mat" betyder helt enkelt kött.

Att fåsk och hästkött då var gudaföda är allom bekant, men man tyckes äfven haft andra anrättningar i ära, så vidt man vågar taga Eddans något senare nedskrifna skildringar såsom en auktoritet. När jätten Trym bjöd Tor, förklädd till Freja, en bröllopsmåltid bestod den af lax, oxstek och — efterrätt. Och om denna sista rätt står det betecknande nog, att Tor åt upp "jättehustrurnas hela sluträtt". Det var ej sista gången "det söta" påstås endast vara tillagadt för "det svaga könet", men sedan, detta oaktadt, med begärlighet slukas af det starka. Verlden är sig alltid lik.

Från vår barndom äro vi förtrogna med, huru det tillgick på ett gammalt nordiskt gästabud. Barndomens gudagåfva, fantasien, idealiserar onekligen bilden, och många realistiska drag kunde lätt tilläggas. Man kunde tala om den rådande osnyggheten af alla kärl och anrättningar, hvaraf man ännu på Island kan se prof, man kunde tala om röken, lukten, frånvaron i regel af silfver eller tenn eller af många af oss såsom outhärliga ansedda husgeråd, man kunde tala om den osmakliga omättligheten, som föranledde Havamals författare utbrista:

"Hjordar hugsa, när de hem skola,
Och gånga då af gräset,
Men ohysad man aldrig känner
Sin egen mages mått."

Men hvarföre lasta våra förfäders gästabud? Vår tid dricker också, men utan att vid bågaren göra löften om världens äröfring, brorskålar öfverflöda, men efter fosterbrödratrohet får man leta, och hvem bjuder nu en okänd främling att deltaga i det festliga laget?

Medeltiden i Norden kännetecknas af många nyheter i afseende å födoämnen. Munkarne kommo med sin trädgårdsskötsel, sina frukter och grönsaker. En tilltagande handel hitförde ytterligare nya matvaror. Fastedagarne gäfvo den kulinariska fantasien nya uppgifter att lösa. Äfven i vårt land voro antagligen "de andlige" tidehvarfvets främste gastronomer. Nationella, egendomliga födoämnen saknades ej heller. Såsom sådana omtalas t. ex. de stora ostarne, som endast kunde bäras af två karlar, och de tunna runda bröden, hvilka liksom ostarne uteslutande bereddades af kvinnorna. Mjölkfödan spelade i Sverige en stor roll, likaledes fisken och villebrådet. Det har påståtts,

att Nordens folk under Medeltiden ställes på svältkur, men det innebär tvifvelsutän en stor öfverdrift.

Att man mot slutet af Medeltiden kände till många läckra anrättningar visa åtskilliga i behåll varande hushållsräkningar efter den berömde Linköpingsbiskopen, Hans Brask. I dessa omtalas sylta och grytstek, välling, vinsoppa och äggmjölk, höns med ris och kalla höns med ättika, äggkaka, strufvor, syltade päron och många andra goda saker. "Gåstek" om höstarne hvar söndag till "Martin inklusive", och, när det var gästbud, bjöds på "påhöns med utslagen stjärt", hjärpar, dufvor och stora pastejer i form af borgar, träd eller djur o. s. v. Inte förefalla precis alla de biskopliga anrättningarna så särdeles ap- titliga, såsom t. ex. "lumber", en soppa af blod och mjölk, eller "ärter med sälspeck" eller "hampamos med ärter". Fisken stektes oftast i olja, och på löken sparades ej. I stället för socker hade man till maten "puder" d. v. s. torkade och söndersmulade honungskakor.

Det torde roa en och annan att höra hvad den myndige bispnen bestod sitt folk för lekamlig spis på juldagen. Först stek, så "lumber", så "skinkafatet", pastej, småstekar, äggost eller smörmos, en bakad rätt klenät, äpplen, päron och gammal ost. Till afton serverades villebråd, nystekt unghöns, färsk fisk m. m.

Att Medeltidens svenskar ej voro bortkomna i konsten att anordna fester visa rimkrönikans berättelser, och ej är det troligt, att man vid dem för ädlare förströelser försmådde bordets nöjen. Gillenas räkningar tyda ej på någon öfverdrifven måttlighet, och den gode biskop Henrik († 1500) skref nog ej utan lifserfarenhet:

"Det är sannt och utan flärd
Flere dö af svalg än af svärd",

och en annan gång:

"Kämpa om arbete och ej om drick
Så blifver du säll och hederlik."

Reformationens predikanter voro i allmänhet icke nykterhetspredikanter. Den tilltagande vällefnad, som utmärker Medeltidens senare århundraden, afbrytes sålunda ej i sitt lopp af den kyrkliga reformationen. Man kan snarare säga, att den fick ökad näring i en eller annan af dess mot katolicismens späkningar och fastor reagerande lärosatser.

Den viktigaste förändringen under 1500-talet är från vår synpunkt eller rättare smakpunkt sett, en *försämring*. Kryddorna få

nämligen sig anvisade en betydligt större roll än förut. Vägen till kryddöarne var funnen, och under medlet af 1500-talet spörjas tydligen följderna häraf i Norden. Dessa fordom dyrbara varor hade nu fallit i värde, och man behöfde ej längre spara på dem såsom förr. Äfven sockret kom till större användning än förut och började en segerrik kamp mot den fordom allena herskande honungen. Rätternas antal tilltog äfven småningom, liksom vin och ölförbrukningen.

I Italien under renässansen framträder den moderna matlagningskonsten och de förfinade bordsederna, men det dröjde länge, innan de banade sig väg öfver Alperna. Det franska köket var ännu under Frans I försänkt i Medeltidens barbariska förbistring. En ljusning inträdde genom den annars icke så ljusa Katarina af Medicis. Hon skildras såsom "une grande mangeuse, sujette aux indispositions". Det var törhända för att få sina favoriträtter, tuppkammar och jordärtskocksbottnar, väl anrättade, som hon lät införskrifva några italienska kockar, hvilka blefvo förebådare för en ny tid. Århundradets fine satiriker, Montaigne, gisslar likväl desse italienske kockar, hvilka tala lika allvarligt om säser och stufningar, som doktorer och statsmän om teologiska och politiska spörsmål. Oset af den italienska renässansens förfiningar inom det kulinariska området kom naturligtvis ingalunda till Tyskland och till Sverige. Vasakonungarnes hof, i så mycket annat verkliga renässanshof, förblefvo i detta fall oberörda. Man endast ökade kvantiteten, kvaliteten blef oförändrad — eller genom kryddornas ökande, försämrad.

Att man till och med hos den hushållsaktige Gustaf Vasa mätte rätt godt, kan bevisas genom flere exempel. Hans dotter Elisabet fick omkring 3 stop renskt vin dagligen och förtärde årligen med sina systrar omkring 368 t socker. Ja, till och med papegojorna måtte haft det rätt bra, då på deras räkning upptages på ett år 28 t russin och 23 t mandlar. Gustaf Vasa delade dock ej sin samtids tro, att söt-saker var någon så nyttig föda. Tvärtom skrifver han till sin dotter, sedan hon blef gift och var klen till hälsan: "Så kunna vi väl tänka, att du inte håller något godt regemente med ätande, men håller ännu samma sed, som du gjorde, då du var Fröken, och äter allehanda skal, som är äpplen och frusna nötter, desslikes socker och annat, som förderfvar magen."

Dagnys begränsade utrymme tvingar oss dock, att ej längre dröja vid denna period, utan skynda vidare på vår kulinariska färd!

Voro 1500-talets svenskar vänner af ett rikt bord, så voro 1600-talets det icke mindre. Äfven för dem kunde nog trots alla krig upp-repas biskop Henriks gamla rim, "att flere dö af svalg än af svärd". Det var i allt en storhetstid, man tänkte och handlade stort — och äfven åtandet och drickandet skedde i stor skala.

Utländingarne förvånades öfver våra ståtliga kalas. Den franske ministern hos Kristina, Chanut, skrifver 1646: "Depuis huit jours j'ai passé vingt-huit heures à table en quatre fois. La reine et les ministres ont tracté M:r L'ambassadeur à festins horribles, pour le pays en grandeur, et horribles pour nous en cuisine et beuveine. On en rapporte les plus honnêtes gens." Och Chanut var ej den ende främ-ling som förvånade sig.

I sin store monark Ludvig XIV kunde dock fransmännen ha haft tillfälle se en storätare af första slag. Hertiginnan af Orléans om-talar i sina memoarer, att hans vanliga mål var fyra tallrikar soppa, en hel fasan, dito raphböna, en tallrik sallat, två skifvor skinka samt dessutom några andra små rätter. Äfven i Frankrike nyttjades stora kalas. Så omtalas t. ex. att på prinsessan af Contis bröllop bestodos 160 rätter. "Je n'ose vous parler des magnificences de la table", skrif-ver M:e de Sévigné, "de peur de vous donner une indigestion". Mera kunde svenskarne ej gärna åstadkomma. Men i drickande lemnade de deremot fransmännen långt bakom sig.

Att öfverlasta sig på en tillställning ansågs i Sverige vid denna tid ingalunda opassande, och man talade och skref derom såsom om det allra naturligaste. Denna uppfattning låter understundom för våra öron ganska egendomlig. Så t. ex. skrifver fru Katrina Cruus till sin herre och man, öfverste Henrik Fleming, att hennes svåger, Claes Fle-ming, dött af att han druckit så mycket, att hans krage strypte honom. Hon tillägger sedan helt enkelt: "Käre min herre, om du dricker ett rus, så lös strax upp din krage om halsen!" I ett annat bref ber samma fru sin man, att ej dricka sig *allt för ofta* drucken, "ty du vet huru ondt du plägar ha". Och herr Henrik var ingalunda någon drinkare, han gjorde endast som de andra, han "dyrkade guden Bac-chum", eller drack "många skålar" eller "gjorde sig lustig", allt enligt den rådande uppfattningen ganska oskyldigt. Det bör dock anmärkas, att det synes varit ett människens privilegium "att taga ett rus".

Aflånga bord brukades med sida, hvita borddukar. På ena kort-sidan satt värden. De förnämsta gästerna i högkarmade stolar under pell på långsidan, vid den andra kortsidan stod en hofmästare i en lysande drägt. Han skulle, enligt en gammal ceremonibok, i ett förnämt hus vara af adel "eller eljes en rätt skicklig och välväxter

person". Vid stora middagar voro ej husets damer synliga, och de torde äfven vid bröllop och begrafningar ganska ofta serverats vid särskilda bord.

Några ståtliga pastejer eller helstekta och rikt utsirade fåglar prydde midten af bordet. Tallrikarne, understundom blott för hvar-annan gäst och endast ett par gånger ombytta, voro af silfver eller tenn. Glas af olika form eller storlek voro en lyx för tidehvarvet, och man bestälde deraf nu helt stolt i hemlandet, sedan Melcher Jung anlagt sin glasfabrik i Stockholm.

Före måltiden nyttjades här som allestädes handtvagning; en page gick omkring med fat och handduk. Det var en välbehöflig ceremoni, då gafflar ännu voro blott ett italienskt snobberi, som ej ens nyttjades vid hofvet i Versailles förr än under den store monarkens, Ludvig XIV:s, senare år. En annan page läste bordsbönen.

Det långa bordet dignade under anrättningarnes mängd, och hofmästaren skulle se till, att gästerna fingo hvad de önskade. Skålarne afbröto ätandet, och de behöfde nog vara många och djupa för att få samtalet i gång. Då den engelske puritanen Whitelocke var på stor diner hos Erik Oxenstierna, berättar han, att för hans skull druckos inga skålar, men samtalen voro också högtidliga och afmätta. Den svenska espriten var nog då som nu, för att begagna Tegnér's ord, buteljerad.

Rätternas antal voro på en större middag 50 till 60, i hvardagslag hos de rike 10 à 12 rätter. Af soppor serverades alltid ett par slag, och fisken äts efter köttet. Af detta senare hade man äfven i hvardagslag hos de förnämre alltid en stor mångfald, färskt och salt, tamt och vildt, ofta blandade tillsammans på det mest fantastiska sätt och med starka kryddtillsatser. Så kommo flere olika efterrätter, sedan ost och smör, slutligen konfekt och frukt.

Bland egendomliga rätter må märkas en mycket omtyckt: syltade fåglar. De koktes vanligen i honung, peppar, ingefära och nejlikor, och nyttjades såsom någon slags mellanrätt. Det kunde vara en vanlig rätt, då det här i Sverige var mycket godt om vildt. År 1656 betalades t. ex. i Stockholm 4 öre för en hjärpe och 12 för en orre. Af detta synes, att man ännu värderade dessa fåglar endast efter deras storlek. Olika slag af vildt såsom rådjur och vildsvin ansågos såsom kalasmat. Likaså kalkoner samt stora massor af kramsfågel, t. ex. sidensvansar. De under Medeltiden så vanliga påfåglarne — det omtalas att man då hade på egendomarne hela skockar af dem — tyckas nu i stället blifvit försmädda. Salt kött, fläsk och korf nyttjades äfven på kalas och voro de rätter, som mest förfärade fransmännen, hvilka ansågo salt mat både tarflig och ohelsosam. Af soppor funnos mest

olika slags kål. "Hotch potch" omtalas i Frankrike redan af Rabelais och nyttjades nog äfven här. Likaledes omtalas soppa på fisk, särskildt lax, likaså kraftsoppa med syra, laktuk, lök och en "kryddekvast". Sur mjölk och bär och mjölk ansågos äfven då vara "kvinfolkens favör och lystnad". Ölförbrukningen var häpnadsväckande; 6 à 8 stop för en fullvuxen person dagligen. — Fisken spelade en större roll då än nu, särskildt saltad och torkad. Så bjöds t. ex. Chanut på en fest hos Kristina på kabiljo, "skreffisk" och salt id. Det synes vid detta tillfälle ej varit andra fiskar att få. I samband dermed må nämnas, att ostron voro en mycket använd föda. Man erhöi dem tunntals från Danmark eller Göteborg för 6 à 8 rdr species. Ibland blefvo de gamla på vägen, men då kokade eller "syltade" man dem. Här i Norden ansågos de vara en nyttig föda, i Frankrike ansågos de deremot framkalla allehanda "humeurs terrestres et mélancoliques". Äfven kräftor "syltades". Af grönsaker upptagas morötter, palsternackor, rofvor, sockerrötter, lök, pepparrot, ärter och bönor m. fl. Flere slag af dessa, särskildt rofvor, åtos äfven med socker och mjölk som någon slags efterrätt ("rofmos med grädde").

På pastejerna nedlades en stor lyx. De bakades understundom af ett helt Læ mjöl och utsirades på det grannaste. I Axel Oxenstiernas kök omtalas både en "pastejbagare", "pastejgesäll" och "pastejpojke", och likväl nämnes det ej, att den gamle rikskanslærens favoritföda var pastejer, utan helt enkelt salt lax i skifvor, doppade i ättika.

Sötsakerna stodo högt i gunst och deraf förtärdes stora kvantiteter på kalas. T. ex. vid en hoffest, som kostade 1000 daler, depenserades 566 daler på sockersaker, och då Axel Oxenstierna gifte bort sin dotter Karin, bestälde han 948 æ konfekt samt 38 st. marcipantortor, hvilket är mycket, äfven om man måste beräkna gästernas antal till ett par hundra. Man var skicklig i att laga gorån, strufvor, bakelser, puddingar och kakor. Särskildt omtyckta voro fikonpuddingar, och konfektyrer af fläderblommor ansågos både helsosamma och välsmakande.

I fråga om upplägningen af anrättningarne hade man kommit rätt långt; man kunde då som nu göra blommor och figurer af grönsaker, af socker eller deg, och man klippte och krusade papper i alla fasoner. Så användes ej mindre än 3 böcker deraf till en hoffest hos Kristina.

Alla af oss ännu begagnade kryddor nyttjades, och då vi nu endast undantagsvis nyttja fenkol, saffran, nejlikor, koriander, anis m. m., så voro de då i dagligt bruk. Dessutom förekomma persiljo-fröolja, pariskorn, lubeben, macis m. fl. mindre kända kryddsor-ter.

Dessutom nyttjades i stora kvantiteter oliver, kapis och senap. Så t. ex. tillagades ärtpuré med kapis och "lök speckad med nejlikor samt en kryddekvast". Till en hoffest hos Kristina konsumerades 56 lod kanel, 14 lod kardemumma, $4\frac{1}{2}$ $\text{\textcircled{R}}$ ingefära o. s. v.

I Frankrike hade under 1600-talet uppkommit ett mod att använda vällukter på mat. I Paris brukade man ingnida stekar med välluktande puder, baka pastejer med ambra och iris och göda kapuner med myskekakor. Antagligen sträckte sig detta bruk äfven hit, och man finner ofta i hushållräkningarne upptaget "myskeörter".

För dem som önska närmare känna sextonhundralets anrättningar hänvisar jag till den vid midten af 1600-talet framträdande kokbokslitteraturen. Den franske kokken hos riksrådet Gustaf Soop, Romble Sale, utgaf 1647 en kokbok, tillegnad "det högloffiga svenska fruntimret". Den har anrättningar, som låta ganska möjliga äfven för vår smak. Detta är mindre fallet med "En liten Kockebook" af 1650 och en på "godhjärtadt folks begäran" år 1649 skrifven tysk kokbok kallad "Stockholmisch Koch-Gesprächens Vortrab". Förf. i sistnämnda arbete vill ha kokkonsten betraktad ur vetenskaplig d. v. s. från en teologisk och medicinsk synpunkt. Man kan sålunda tro, att det är frågan om en sextonhundralets Hagdahl. Undervisningen meddelas af kokerskan "Märta Hurtig" åt "Magdalena Slarfvig". Märta håller först en troligen välbehöflig föreläsning om kökens inredning och om snygghetens nytta. Derefter omtalas, hvilka egenskaper böra finnas hos en god kokerska. Hon bör naturligen vara kvinnan i sin fullkomlighet. Det anmärkes, att hon bör kunna läsa och skriva för att uppteckna sina erfarenheter. Magdalena beklagar sig öfver att hon aldrig lärt detta, då hennes mor ansett det vara dumt, att en flicka lär sig skriva, ty då blir hon så lätt frestad att skriva kärleksbref åt unga gesäller. Märta skrattar och säger, att då skall man ej håller använda knifvar, ty med dem kan man mörda. Derefter förekommer en mängd kulinariska anrättningar, blandade med hygieniska råd. Märta utvecklar en viss lärdom, använder latinska ord och bevisar understundom genom Mose böcker. Ibland berättar hon uppbyggliga historier såsom t. ex. om ett fattigt folk, som hos ett fint härskap ätit korf med russin och derefter gaf sina svin, innan de slagades, ett fat med russin, m. fl. i samma genre. Den för tidsförhållandena karakteristiska boken, ur hvilken endast utrymmet hindrar oss att lemna flere utdrag, slutar med angifvande af åtskilliga matsedlar.

Men låtom oss återgå till våra bordsgäster! De sutto och läto sig anrättningarne väl smaka. Pagerna bjödo ikring vinerna, tagna från de stora iskylarne inne i salen, hofmästaren eller "trenchie-

ren" fortfor att skära än den ena steken eller pastejen än den andra, allt efter gästernas önskingar.

När fiskrätterna kommo, roade sig en eller annan af gästerna med att uppläsa några "lefferim" antingen af egen fatatur eller af någon känd lydelse. De behöfde just ej vara så kvicka. Man kunde vara nöjd t. ex. med följande:

"Om rima vor' så lätt, som lefren till att äta,
Så skull' jag ingalund' min skyldighet förgäta,
Nu slinker hon friskt ner uti det mörka rum,
Men se till vers och rim är munnen min helt stum,"

eller i den erotiska genren:

"Af gädde lefren är och ej af någon ruda.
I vackra flickor, när ungarlar sig utbjuda,
Som nå' svars-goda är, så tagen dem emot,
Ty se'n I gamle bli, är kärlek Er en sot,"

eller:

"Den läckra lefren är uttagen ur en gädde,
Ej vinner kärlekspris ungarlar, som ä' rädda.
Man måst' ej gifva sig, fast tappas första slag,
En jungfrus sinne knappt tages på en dag,"

eller i den religiösa genren:

"Af gädde lefren är, ej af nå'n slipprig ål,
Hel oviss lyckan är och konstig till att hålla;
Hon kan så snart en arms, som rikers tillstånd vålla,
Men den, som fruktar Gud, bäst hennes skiften tål."

Slutligen kom ock den slippriga genren, men med den vill jag ej såra mina läsarinners blygsamhet, som jag förmodar är större än den som fordrades äfven af en höfvisk, ädelboren jungfru i den gamla goda tiden.

Men det var ej blott med lefferim, som man roade sina gäster. Det fanns ock många glada och lustiga upptåg, som anbefallas i den s. k. "Trenchierboken", en i flere upplagor utkommen nyttig hjälpredda för festliga tillställningars anordnande. Ett och annat af de puts, som deri anbefallas, är för tiden rätt karaktäristiskt såsom t. ex.:

"En höna att tillreda, så att hon utur fatet löper, när man af henne skära vill." Tänker man använda denna förlustelse, så "gif en

höna vin att dricka, så låter hon plocka sig, lägg så dess hufvud mellan vingarne och tag 8 äggulor, hvarmed du henne rundt omkring smörjer, sätt så hönan för elden så upplöpa äggulorna, sedan lägg henne på ett fat och bär henne in på bordet; då man nu utaf henne skära vill, så löper hon utur fatet och öfver bordet sin kos, hvilket lustigt är att se på". Eller ock kan man taga kräftor, gjuta bränvin på dem, tända det an och låta dem öfver allt brinna. Kräftorna blifva då röda, men ändock vid lif; man lägger dem sedan på ett täckt fat och ställer på bordet; när sedan locket toges upp "och de luften spörja, krypa de alla derifrån."

Man ser tydligen, att djurskyddsföreningar är en nyaste tidens uppfinning!

Äfven oskyldigare nöjen funnos såsom att "föreställa ett helt sällskap såsom Morianer", genom att blanda upp vattnet hvori gästerna, tvätta sig med något färgämne, eller lägga "lumpensvart" i strumporna hos nattgäster o. s. v.

Vid hofvet funnos redan under Wasakonungarne musikanter, som förkortade måltiden med spel, men något vanligare nöje kunde ej gärna detta blifva, ehnru svensken nog alltid gerna idkade musik.

Efter middagen fanns ej då något kaffe att servera för att underlätta smältandet af alla dessa hopade födoämnen, ej heller cigarrer. Tobak var visserligen i bruk, men ej allmänt. När Whitelocke, den engelske ambassadören hos Kristina bjöd på pipor, var det endast ett fåtal svenskar, som förstodo denna njutning.

När man hör allt hvad som vid en middag förtärdes, kan man ej undra på om de stores apotekarräkningar vecka ut och vecka in upptaga i växlande mångfald "purgirpulfver" och "laxersaft" eller "stärkande magpilller". Det kunde väl behöfvas efter dessa ståtliga kalas.

Drickandet upphörde naturligtvis ej med måltiderna. Men äfven med andra sällskapliga förströelser roade man sig, t. ex. med flere slags spel. Under krigen torde allt spelpassionen tilltagit bland Sveriges adel, och det var ingen oskyldig "priffe", utan snarare hazardspel, som voro i gunst. En så ädel och allvarlig man som riksrådet Gustaf Bonde omtalar helt enkelt utan alla kommentarier, att han en afton spelade bort "sin hustrus hvita gångare", och de likaledes väl ansedda bröderna Fleming omtala, huru de spelade med hvarandra om bössor och vapen.

De gamle spelade och drucko, de unga dansade vid talgljus i hvardagslag, och vaxljus vid högtidliga tillfällen, eller ute i det fria under sommarens ljusa aftnar. Våra folkdansar dansades äfven af de förnäme, och först småningom inträngde utländska danser.

Husmödrarne hade så väl vid fester som i hvardagslag mycket att beställa. Att från de olika gårdarne hemskaffa dessa stora förråd af mat och dryckesvaror var ett ansvarsfullt åliggande, om de också kunde förfoga öfver en talrik betjäning. Man får derföre ej undra om man ibland i de stora slägtorna för lättvindighetens skull sammanslog flere bröllopfester eller bröllop och begrafningar.

Till och med högadelns damer gingo själfva ofta i köket och lagade sina herrars favoriträtter eller öfversågo matlagningen. Man hade mycket trassel med att sköta den talrika tjänstepersonalen (30 à 40 personer hos de höge embetsmännen). En fru Cruus skrifver också 1676 och klagar öfver att det är så svårt nu för tiden att få dugligt tjänstfolk. "Annorlunda var det förr!"

Generation efter generation har upprepat Fru Cruus' klagan. Tänk sådana jungfrur det fanns en gång i den gamla goda tiden!

För att underlätta anskaffandet af finare matvaror, var det ytterst vanligt, att man gaf hvarandra presenter af ostron, kryddor och frukter m. m. Särskildt ofta omtalas sändningar af pomeranser och citroner. En sådan sändning skickade Erik Oxenstierna till sin svåger, den från trettioåriga kriget så berömde *Gustaf Horn*. Till svar härpå skrifver han följande, som jag tager mig friheten anföra, om det ock går vid sidan af mitt ämne. Det visar den barske krigaren såsom en vänlig, älskvärd människa, och det är så sällan vi under den skepnaden få se våra store män. Efter att hafva hjärtligen tackat för sändningen af frukt tillägger hon: "Min käre svågers lilla oskyldiga fästemo (lilla Sigrid Horn, halvesyster till den för Dagnys läsarinor kända Agneta Horn) förer ett stort krig med pomerantserna; när som hon i dem biter och känner, att de äro beska, så griner hon fuller något dervid, men så hugger hon åter med munnen efter dem, så att de göra henne munnen besk; jag önskar, att det icke måtte blifva långt till dess min käre svåger också måtte få hugnad utaf sådant smått apespel."

Några anmärkningar med anledning af fröken Keys numera i broschyr utkomna föredrag om hur reaktioner uppstå.

Att vi taga till orda mot ett par punkter i den lilla broschyr, som fröken Key i dagarne utgifvit, och som behandlar en viktig fråga för dagen, beror icke på någon som helst lust att misskänna det goda som deri innehålles och som gör att skriften kan betecknas som ett beaktansvärdt bidrag till diskussionen af ämnet i fråga. Det är med glädje vi se dagens frågor behandlade så lugnt och med så djup öfvertygelse som här är fallet. Vi äro författarinnan tack skyldige för de många ädla tankar hon uttalat, ofta klädda i ett högstämtdt, ja, stundom i ett rent af poetiskt språk. Vi underskrifva således många af hennes satser. Det är icke mer än den enklaste rättvisa att erkänna detta. Men hela den tankegång som genomgår uppsatsen är enligt vårt förmenande behäftad med ett fel, en grundbrist, som åt hela framställningen ger en prägel af skefhet för att icke säga af advokatyr.

Författarinnan säger oss (sid. 32): "i mitt föredrag finnes intet försvar hvarken för vissa personer eller vissa åsigtter", hon vill således att man skall anse henne fullkomligt opartisk. Men då man läser hennes gruppering af det s. k. reaktionära partiet och de motiv hon tillägger detta parti, kan väl ingen fördomsfri läsare annat än inse, att hon lägger alla skuggor åt detta håll och alla dagrar åt det motsatta.

Fröken Key vill dernäst leda i bevis, att den opposition, det starka ogillande som tagit sig uttryck mot vissa män ur "reformpartiet" är en ren skuggräddsla, för hvilken ingen verklighet ligger till grund. Hon har rätt deruti, att veropen mot det nyas målsmän varit blandade med misstydnig af mycket lofvärdt i deras sträfvanden. Hon har rätt uti, att denna strid mot vissa idéer stundom kunnat föras på ett personligen mindre kränkande sätt, och att hån mot personer är ett dåligt anfallsvapen när det gäller att bemöta tankar. Men frågan är icke blott en konvenansfråga, hvilken är afgjord dermed, att man bevisar att pressen ofta missbrukat sin makt, eller att myndigheterna tillämpat en lagens stränghet, som icke bort ifrågakomma. Det som det här gäller är, skulle vi nästan vilja säga, icke en partisak och kan blott förlora på att, vare sig från ena eller andra hållet framställas som en sådan. Vi skulle hellre vilja kalla det hvaremot indignationen rigtar sig, för sådana frågor, der hvars och ens ståndpunkt beror på hans särskilda uppfattning af sina pligter som människa snarare än som medborgare eller statsmedlem. Men just därför bör

man heller icke kalla indignationen eller antipatin för en reaktion eller en frihets- och framstegsfiendlig strömning.

Antag att här en socialist med talang uppträdde med påståenden, som ville rubba *all* eganderätt, bondens och handverkarens lika väl som grefvens och storfabrikantens. Antag att i sådant fall ett opinionsmöte hölles, som i liflig harm protesterade deremot. Hvilka skulle känna sig uppfordrade att bevista detta möte? Vore det endast blod-sugare och bondplågåre, hvilka skulle gå dit, drifna af fruktan att förlora sina privilegier som förtryckare, och hvilkas protester således afsåge att bevara en orättvist tillskansad makt? Skulle icke dit kunna församlas lika väl den fattige daglönaren och den för utkomsten kämpande embetsmannen som män ur de välburgna klasserna? Alla hade de här något att förlora och här skulle kunna förena sig om det gemensamma syftet att uttrycka sin harm, män ur alla partier, för hvilka arbetets dagliga bröd, om sådana åsichter vunne anslutning, stode på spel. Vore det därför rättvist att säga att mötets *alla* deltagare utgjordes af personer, hvilka drefves af dåliga bevekelsegrunder så att indignationen endast vore ett uttryck för lågsinnad och själfvisk fruktan? Men det är just något dylikt fröken Key vill bevisa genom sitt påstående att förtrytelsen mot sådana åsichter som hota samhällets existens är tecken på reaktionärt sinnelag d. v. s. bevis på en viss partiståndpunkt.

Och för att fullfölja liknelsen, skulle detta protestmöte vidare vara onödigt, därför att den ifrågavarande socialisten tillhörde en minoritet, som för tillfället vore maktlös? Skulle denna protest vara konstlad derföre att åsigheterna ännu icke blifvit praktiskt tillämpade? Nej, visserligen icke. Och dock synes oss förf. mening vara, att hvarje protest, hvarje motstånd mot en åsigt, är konstlad, när denna åsigt icke genom öfvergrepp i handling redan anstiftat ondt. Men är det icke tvärtom en vis lära i all sund helsovård så väl samhällets som individens, att den förebyggande metoden är klokare än den, som väntar tills en skada är skedd för att sedan bota henne. Fröken Key deremot tycks anse att en reformrörelse skall utan motstånd få gå hela vägen fram ända till öfverdrifter i handling, innan reaktionen är berättigad, och hon tycks mena ej blott att åsigheterna skola vara utdragna i sina yttersta konsekvenser, utan att de skola hafva blifvit de herrskande, ej längre tillhöra minoriteten. Således skulle ej en återgång vara berättigad, innan målet är hunnet. Indignationen skulle ej hafva rätt att yttra sig, förr än man sett partiets åsichter praktiskt tillämpade.

Men männe icke hvad det s. k. framstegspartiets åsichter angå banan redan är utlupen? Ty, märkom väl, det är icke några förän-

drade former det gäller, det är rentaf ett vara eller icke vara. Det är icke olika uppfattningar af vissa dogmer, det är inom det religiösa området Guds tro eller Guds förnekelse, religion eller religionsbespottelse, odödlighet eller förintelse. Kan man på detta område komma längre?

Och när man offentligt får höra förkunnas att den prostituerade kvinnans yrke är lika hederligt som hvarje annat kvinligt yrke — har man då icke inom det sedligas område tagit steget fullt ut? Eller när äfven offentligt försvaras furstemord, uppror, våld, godtycklig kränkning af eganderätten, nog måtte då åsigterna ha hunnit så långt man gärna kan tänka sig att de kunna komma. Skulle nu reaktionen icke vara naturlig förr än allt detta blifvit praktiskt tillämpadt i sammanlefnaden, då vore det nästan som att dröja med läkemedlet till dess patienten dött.

Åsigterna hafva väckt förtrytelse icke därför att de predika en förändring, icke därför att de äro nya, utan därför att de hota sammanlefnaden, kränka den enskildes samvetsfrid, predika uppror mot sådant, som måste anses vara för samhällets lycka och trefnad väsentligt. Om medlemmarne af "framstegspartiet" äro republikaner, ifrare för allmän rösträtt, vänner till arbetarnes fordringar på procent i arbetsvinsten o. s. v., så kunna dessa deras åsikter vara föremål för *ogillande* och äro det också helt säkert hos en stor del människor. Detta är *partifrågan*. Men vi tro, och vi kunna säga hoppas att så är, att ingen af dessa frågor är grunden till *bitterheten* emot dem. Denna har sin orsak i deras sedlighetskänslan upprörande påståenden.

Det är denna skillnad mellan en åsigt som stämplas med gillande eller ogillande beroende på partiståndpunkten och en som stämplas med sedlig harm oberoende af partiståndpunkten, som förf. icke beaktat, och som synes oss vara af afgörande vikt för stridsfrågans lösning.

Ogillandet är nemligen rigtadt mot de omogna frihetsidéerna, men *bitterheten* är rigtad mot de våldsamma öfverdrifterna, det hänsynslösa själfsväldet och mot kränkandet af djupa etiska grundprinciper.

Till en något annorlunda beskaffad kategori åter höra de religiösa frågorna. Vi kunna ju lätt fatta, att den meningen kan hysas att här intet egentligt brott mot samhällslifvet föreligger. I medgifvandet att äfven hednavärlden under vissa perioder företett bilden af ett lyckligt samhälle ligger ju också erkännandet deraf, att samhället icke för sitt *bestånd* varit hänvisadt till kristen lifsåskådning som den enda *möjligheten* och att människokärlek och moral åtminstone fordom *kunnat* trifvas äfven under andra religionsformer; men äfven sedan man

gjort ett sådant medgifvande har man väl dermed betagit sig rättigheten att af fullaste hjärta uttrycka sin afsky för och sitt ogillande af vissa agitatorers framfärd och det sätt hvarpå de verka för sitt mål? Är det icke enkel nödvärnsrätt att uttrycka sin harm öfver deras religionsfiendtliga åsichter då, om de troddes och spredes, följden blefve den, att den kristna religionen i mångas sinnen ersattes af något annat och detta andra, enligt den troendes hela fasta öfvertygelse, förhåller sig till kristendomen som natt till dag, stenar till bröd, ofrid till frid, dårskap till vishet. Kan således denna protest anses konstlad, kan motståndet här anses obehöfligt?

Detta är hvad vi i hufvudsak i största korthet velat anföra mot fröken Keys allmänna tendens. Men som ett oförnekligt sakförhållande, som verkligen tarfvar förklaring kvarstår den nästan till personlig ovilja gränsande bitterhet, hvarmed den nya riktningen angripes af sina motståndare. Vi tro att intet är utan sin orsak, och att orsaken bör sökas äfven på annat håll än blott i en förut fattad mening och kittslighet hos de konservative.

Orsaken tyckes oss ligga deri, att partiet alltför beredvilligt mottagit i sina led sådana ytterlighetsmän, om hvilkas åsichter kanske majoriteten inom partiet alldeles icke vill vara med. Men ännu aldrig har ett parti kunnat skaffa sig aktning, der icke en viss partidisciplin varit rådande, der icke en censur mot partiets egna medlemmar utöfvats, der icke ett praktiskt reformprogram, som uttrycker partimajoritetens åsigt erbjudit en föreningspunkt, med ett ord der sammanhållningen varit af den yttre natur, att hvar och en som vill opponera sig betraktats som välkommen bundsförvandt. Ett parti, sammansatt af så heterogena element, der toleransen är sådan, att hvarje fribrytare dokumenterar sig tillräckligt blott han är misshaglig för de konservativa, får nödvändigtvis tonen af sina sämsta i stället för sina bästa element. Det blir misstrodt, och det förtjänar att blifva det, ty hvem kan veta hvilka nya agitatorer en vacker dag med partiet införlifvas som värdefulla akquisitioner, om detta icke utöfvar någon kontroll eller sätter något kompetensvilkor. Om "det unga Sverige", föreningen Verdandi, utilisterna än får den enas, än den andras synder skrifna på sin räkning, är detta helt naturligt. Ett parti utan organisation, utan pressorgan, utan bestämda principer måste bereda sig på, att hvarje nytt hugskott som förses med rubriken radikalism blir ansedt som dess skötebarn. Troligt är väl att detta konglomerat af stridiga åsichter blir sprängdt inom den närmaste framtiden, och först vid de nya partigrupperingar som då uppstå, kan man bestämma hvilket mottagande ett

moderat *reform*- — märk icke omstörtnings- — parti har att vänta af allmänheten.

Den indignation mot ytterlighetssträfvandena som för närvarande finnes kan således svårligen betraktas som något majoritetsförtryck, och de nuvarande faktiska förhållandena torde knappast berättiga förf. till den mörka skildring hon ger af ett reformpartis sorgliga erfarenheter.

S. Jackson Gruve.

Listan.

Verklighetsbild af *Elin Améen*.

Det var icke några oroväckande notiser i börstidningen ej heller något föreglygt affärsbref som kom grosshandlaren i den stora handelsstaden att rynka sin panna och nervöst hopsamla sina kringspridda papper. Det var endast att han råkat kasta en blick ut genom fönstret, invid hvilket hans pulpet befann sig. Det var helt enkelt att han sett toppen af en fruntimmershatt vippa förbi. Det var visserligen inte en hatt som kom hans och kontoristernas hjärtan att klappa af detta "onämnbare", som skalderna besjungit — det var en ful gammal hatt med urblekta plymer och fälda band, sådan de sett den i minst ett decennium, och ansigtet, som denna hatt omslöt, var också urblekt och fäldt, och håret som ovårdadt stack fram under brättet, var grått och stripigt.

Men grosshandlaren visste, hvad som väntade honom, om mamsell Klein, så hette hon, trädde in på kontoret. Den, hvars dörr hon gick förbi, drog en uppriktig suck af lättnad och sade:

"Gudskelof, att Klein lemnade oss i fred i dag!"

Den deremot, inom hvars port hon smidigt och med förvånande hastighet strök in, rafsade ihop sina papper och sade med förfärad min till sina kontorister:

"Der kommer 'Listan' — då schappar jag. Säg, att jag inte är hemma, att jag inte kommer tillbaka på länge, säg, om det behöfs, att jag aldrig kommer igen!"

Och så skyndade han in i det inre rummet, der han stängde dörren väl om sig.

En sekund derefter stod mamsell Klein, med öknamnet "Listan", inne på kontoret. Hennes toalett visade en i ögonen fallande oordning, samt ett förakt för mod- och färg-

sinne, som var rent af häpnadsväckande. Plymer, hvilka en gång varit gröna, men nu fått en anstrykning af gult, sutto instuckna bland högröda band, under det att en fordom ljusblå sjalett var bunden om hennes magra, bruna hals. En af ålder grå kapp, nött i alla sömmar, hängde löst på henne och gick nästan ända ned till fötterna. Personer funnos, hvilka försäkrade, att de under denna kapp blott sett skynten af en vadderad underkjol.

Småleende och obekymrad stod hon der med ett hjärtegodt uttryck i sitt ansigte, hvilket bar spår af att i ungdomen ha varit fint och ädelt formadt.

"Träffas grosshandlarn?" frågade hon en af kontoristerna.

"Nej, han är ute."

"Kommer väl snart igen, kan jag tro?"

"Nej, det dröjer allt."

"Jaså — ja, då sätter jag mig och väntar — det ska bli godt att få hvila litet."

Och mamsell Klein sätter sig ner på en stol helt nära den glödheta kaminen, der hon tyckes njuta af värmen.

Kontoristerna fortfara att raspa med sina pennor, slå upp och igen de stora kontorsböckerna, men eljest är allt tyst. Endast en gång höres från det inre rummet en miss-tänkt hostning, som kommer kontoristerna att draga på munnen åt hvarandra och mamsellen att hastigt höja sitt hufvud och se bort till dörren. Det lyser till i hennes små, ljusa, blinkande ögon, och leendet blir ännu förnöjdare. Aha, man lurar henne inte så lätt — hon skall sitta kvar ända till middagen, om det behöfs.

En besökande infinner sig slutligen, som måste träffa grosshandlarn, han är till och med stäld dit till den tiden.

"Nej se, grosshandlar Möller", utropar mamsell Klein och närmar sig ifrigt den inträdande, hvilken ryggar ett steg tillbaka och ofrivilligt lägger handen på den ficka, deri hans plånbok befinner sig. — "Så utmärkt bra att grosshandlarn skulle komma hit just nu, så slipper jag gå omvägen till kontoret. Det är nämligen fråga — hm — om ett litet bidrag till . . . till . . ."

Mamsell Klein tar fram en påse af javastramalj, som hon hittills hållit dold under kappan, och börjar derur ifrigt draga fram det ena hopvikta papperet efter det andra.

I detsamma öppnas dörren från det inre rummet, och

grosshandlarn träder ut med ett på en gång resigneradt och bekymradt uttryck i sitt ansigte.

"Och der har vi ju grosshandlar Bäckström", utropar mamsell Klein, förtjust åt att ha fångat båda guldfiskarne i sitt nät. "Det är som jag nyss sa' till grosshandlar Möller — fråga om ett litet bidrag... se här... nej, inte den här listan — det är för kyrkan i Rusterud, den är fulltecknad — det här — nej, det är för trasskolan, der har jag visst redan fått herrarnes namn — men här."

Hon lägger hufvudet på sned och ser bedjande på herrarne, i det hon håller hela bundten med papper i sina händer, hvilka äro klädda med hanskar, genom hvars trasiga toppar hennes fingrar sticka ut.

"Nej, mamsell Klein", svarar grosshandlar Möller i bestämd ton, "jag kan inte skrifva på alla listor, jag är make och familjefar, och har inte rätt att beröfva de mina deras egendom..."

"Ack, familjefar", infaller mamsellen med en suck, "det var just mitt egentliga ärende i dag. Jag har en lista — den här, nej den är för sjömanshemmet i London — der borde inte herrarnes namn saknas — kanske grosshandlar Bäckström ville..."

Men grosshandlar Bäckström skakar energiskt sitt huf och ser uttråkad ut.

"Inte? Jaså, ja då får jag gå någon annan stans. Men det var å propos familjefar — en familj, der fadern i dessa dagar dött och lemnat de sina i största fattigdom — inte kläder, inte mat åt sex hungriga magar — jag har varit der och tagit reda på dem — jag har sett eländet med mina egna ögon. Men det måste vara snar hjälp — se här, var så goda."

Hon har talat sig röd af ifver, hon går fram till en pulpet, doppar pennan i bläcket och nästan sticker den i handen på grosshandlar Möller.

Hållande andan af spänning, står hon på tå och ser öfver axeln, i det grosshandlarn med slängar af förargelse skrifver sitt namn och så en *etta* och en *nolla*. Han hinner inte lyfta pennan, förrän mamsell Klein med ett älskvärdt leende säger:

"Grosshandlarn glömde en nolla — så der ja — 100 var

ju meningen — och nu lika mycket af grosshandlar Bäckström — så, så... kom bara..."

"Kan mamsell Klein inte vara nöjd med 50?"

"Omöjligt här... det går inte an att skämma listan... mecenaterna först — sedan på slutet kommer småfolket med sina bidrag... så der ja... det tar sig riktigt stiligt ut..."

Hon viker ihop listan, sedan hon först betraktat namnen med samma hänryckning som en konstälskare erfar framför en tafla af första rang.

Hon tar emot pengarne och stoppar dem i någon af de många hemlighetsfulla fickor, hvaraf insidan af hennes kappas tycks bestå.

"Ja, och så får jag säga adjö och tacka så mycket för denna gången. Pengarnes användande skall jag noga redogöra för. När jag behöfver något en annan gång, tittar jag väl in igen — det är så angenämt att taga mot, der det gifves af ett godt hjärta. Farväl och tusen tack!"

Och så kunde hon gå outtröttligt från det ena stället till det andra, alltid mottagen med sura miner och med öknamnet "Listan" slängdt efter sig, sedan hon väl hunnit ut genom dörren.

Det var likväl aldrig för egen räkning hon begärde, ehuru ingen någonsin kom underfund med, hvad hon själf lefde af. Man visste blott, att hon hade en liten otillräcklig pension efter fadern, som varit embetsman, men för öfrigt var det en gåta, hur hon kunde lefva och existera. Hennes ömmande för alla nödlidande, hennes nit och energi gjorde, att komitéer och sällskap aldrig drogo i betänkande att anlita henne att gå med listor. Detta tycktes också vara hennes lifs uppgift, som hon aldrig svek. Ingen ovänlighet af dem hon begärde hos, ingen otack af dem hon hjälpt, intet förbiseende af dem som användt henne kunde någonsin förslappa hennes ifver. Hon brydde sig inte om, att man grälade på henne, skrattade åt henne och gifvit henne öknamn. Fick hon någon tack, såg hon besvärad ut och drog sig gärna tillbaka, fick hon ingen, tog hon det som skulle det så vara.

Men när hon så själf en dag, trött af ålder och brist, måste intaga sängen, var det ingen som gick med lista för henne. Hon fördes till lasarettet, der hon i den gemensamma salen bland en hop främmande kvinnor utandades sin sista suck.

"Hon är ju utsvulten", hade läkaren sagt om henne, och han visste knappt själf, hur bokstafligen sant det löst framkastade ordet var. Och likväl hade genom hennes händer gått tusenden till hjälp åt andra!

Ingen enda representant för de komitéer och sällskap, till hvars tjänst hon outtröttligt stått, följde henne till grafven.

Hon är längesedan glömd i den stad, der hon vandrade kring som en barmhertighetens engel, icke i "sida, hvita" kläder utan i sin urblekta, löjligt urmodiga dräkt. Påminner man sig henne någon gång, är det för att få ett godt skratt, när man beskriver hennes utseende och toalett eller berättar någon anekdot om hennes energiska tiggeri. Kanske är det dock någon som tycker, att hon var värd annat än ett skratt och som med ett medlidsamt leende säger:

"Stackars gamla mamsell Klein!"

Bokanmälningar.

Ingvald Lundset, Fra Akershus till Akropolis, Skildringar fra Stidiereiser. (Utgjvet i 6—7 häften). Kristiania. Cammermeyer.

Det är ett känt erfarenhetsrön, att reseskildringar finna en talrik publik och synnerligen liflig är ock verksamheten inom denna del af litteraturen. Från de mest skilda håll, från aflägsna världsdelar och från Europeiska land, ja äfven från olika delar af vår egen Skandinaviska Nord, från Människoötarens land och våra hufvudstäders salongslif samlas intrycken och meddelas åt den stora allmänheten. Af mycket skiljaktigt intresse äro dessa skildringar, alltför ofta låter författaren sin personlighet blifva det förnämsta, kring hvilket allt, främmande förhållanden och människor gruppera sig, och kanske är denna personlighet sådan, att man icke skulle hafva mycken lust att själfmant göra hennes bekantskap. Att skriva en reseskildring så, att det objektiva kommer till sin rätt, äfven när det skildras såsom det blifvit sedt med författarens ögon, är svårt. Det gäller ytterst att kunna se, att finna hvad som är värdt att se.

Af dr. Lundsets reseskildring har jag ej sett mer än det första häftet, i hvilket hans grekiska resa omtalas. Den som vill få en föreställning om minnena från den antika konsten i Grekland, bör vända sig åt andra håll. Dessa minnen hafva icke utgjort föremål för dr. Lundsets specialstudier. Han har deremot inlagt stor förtjänst om utredande af de förhistoriska förhållanden, på hvilkas bas den grekiska kulturen växte upp och blomstrade. Dessa tidiga perioder äro ännu för en stor del af allmänheten obekanta och till dem får läsaren i den norska författaren en älskvärd ciceron.

H. H—d.

Bland Människoötare. Fyra års resa i Australien af Carl Lumholtz. Öfversättning från norskan. Norstedt & Söners förlag. Författaren har såsom stipendiat från Universitetet i Kristiania för zoologiska forskningar rest i Australien, och han för oss följaktligen in i en helt ny värld. Han har egentligen beskrifvit Norra Queensland, der han långa tider bott bland Australnegrerna, jordens lägst stående folk, människoötare utan något som helst gudsbegrepp, en race hvilken genom kolonisationens utbredande tyckes dömd att utrotas och försvinna. Man vet icke hvilket man mest skall förvåna sig öfver, författarens förmåga att utan att duka under lefva dessa vildars lif och äta deras osunda föda, eller hans mod att alldeles ensam månader igenom utsätta sig för faran att blifva slagad och uppäten. När man dag för dag följer honom i dessa buskskogar blir man slutligen så intresserad af hans expeditioner för att fånga denna "Jarri" (Komorbori jarri), som han förgäfvos söker i tre månader, att man delar författarens glädje, när slutligen ett par svarta komma släpande med ett exemplar, och när man slutar boken, har man så lefvat sig in i detta okonstlade, barnsliga, grymma, otacksamma folks vanor och dagliga lif, att man med författaren känner en viss smärta att lemna det att förgås genom civilisationens för dem så förderliga inverkan. Boken är försedd med en mängd vackra illustrationer och värdefulla vetenskapliga upplysningar.

Ben Hur. En berättelse från Kristi tid af L. Wallace. Öfversättning af A. Boggiano. M. W. Wallbergs förlag. Denna bok som sett dagen i Amerika har till författare en amerikansk general, hvilken lär arbetat på densamma i tjugu år. Också har resultatet af de studier och forskningar hvilka nödvändigtvis måst föregå ett sådant verks nedskrifvande blifvit storartadt. Det förefaller ofta, när den ena mäktiga tafan efter den andra rullas upp på ett lugnt, ädelt, nästan fridfullt sätt som om författaren fört pennan under en öfvernaturlig inspiration. Detta är särdeles fallet i början — exempelvis de vise männens möte och natten i Betlehem.

När längre fram berättelsen tager en mer romantisk rigtning blir intrycket ett annat, men boken förlorar icke i intresse, och vi se såsom såge vi det värkligen, den tidens mångfärgade och brokiga lif draga oss förbi. Den kunde visserligen vara något mindre omfångsrik och uttänjd, men vi hoppas att bokens volym icke må afskräcka allmänheten från att taga kännedom om de skatter den innehåller.

T. B.

Klädsömnad, handledning i måttagning, mönsterritning och tillklipping af fruntimmerskläder af fröken Hulda Lundin, är en bok, som genom redig uppställning, precision och insigt i ämnet jämte tydliggörande teckningar bör blifva välkommen så väl som hjälpredda vid skolundervisningen som i hemmen. Kunde den leda till att unga damer själfva började sy sina kläder, hade den i sanning utträttat ett stort verk.

Från Riksdagen.

Då ännu någon tid återstår före avslutandet af innevarande års riksmöte, må blott i korthet här omnämnas några af de hittills afgjorda frågor hvilka närmare beröra kvinnans intressen. Det knappt tillmätta utrymmet medgifver inga detaljerade referat, blott ett meddelande af de vunna resultat. Angående kvinnans inväljande i fattigvårdsstyrelse och skolråd har en något utförligare redogörelse blifvit lemnad i föregående häfte.

Ett förslag som gäller utbildandet af sjuksköterskor vid länslasarettan för att afhjälpa bristen på sjukhjälp i landsorten vann den 1:sta, men ej den 2:dra kammarens bifall. Denna fråga torde dock, att döma af dess behandling, vara bland dem som återkomma. — Detsamma torde kunna sägas om ett förslag till undervisning i kvinlig slöjd, hvarom motion väckts i 2:dra kammaren, hvilken afslogs. — Upphäfandet af prostitutionens reglementering, hvilken fråga förekom i 1:sta kammaren, afslogs efter en lång debatt; 22 ledamöter af 2:dra kammaren gjorde samtidigt en anmälan hos justitiekanslern om afskaffande af nu gällande undantagslagar i denna sak. — Angående ålderdomsunderstöd till lärare och lärarinnor i småskola och mindre folkskola, beslöts en skrivelse till K. Maj:t för utredande af lämpligaste sätt och vilkor. — Till främjande af nykterheten, en fråga som i så hög grad indirekt och dessvärr äfven ofta direkt berör kvinnan, har anslagits 25,000 kr.

Lagen om skydd mot yrkesfara antogs efter långvariga och sakrika öfverläggningar, hvilka tilldrogo sig allmänhetens synnerliga intresse, särskildt hvad beträffar fabriksinspektionen. En bland dem som kraftigast verkat för denna sak har nu vid inträffad ledighet blifvit af hufvudstaden vald till riksdagsman.

Dagny har af en person som vill vara onämnd emottagit femtio kronor för att bekosta för tidskriften möjligen nödvändiga öfverlopps-sidor. Ehuru för gifvarinnan okänd, får särskildt redaktrisen för denna övriga uppsatser hembära sitt innerliga och hjärtliga tack.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets Vårsamkväm var besökt af nära två hundra personer och egde rum i Frimurareordens lokal. Som Bibliotekarien Wieselgren, hvilken lofvat hålla ett föredrag, af illamående var hindrad att komma, intogs hans plats af Professor O. Montelius, hvilken lemnade några intressanta meddelanden från det nya Grekland, belysta af ett stort antal utmärkta fotografier.

Derefter uppläste redaktören D:r S. A. Hedlund några af Fredrika Bremer skrifna bref.

Härpå följde sång af en musikälskare, deklamation af fröken Thekla Åhlander, samt efter supén åter sång, då en musikälskare med guitarr-ackompanjement föredrog franska och italienska visor samt Bellmans-sånger.

Herr Jakob Kulle hade utställt några väfnader, prof på svensk konstslöjd.

Stämningen var liflig och först efter midnatt åtskiljdes sällskapet.

Å *Förbundets* byrå äro under *mars månad* anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 14, lektioner 10, biträden i hem 3, biträde i affär 1, s:a 28.

Arbetsökande: lärarinnor 25, lektionsgifvare 2, värdinnor och biträden i hem 8, kontors- och skrifbiträden 8, sjuksköterskor 2, s:a 45.

Arbetsområden för kvinnor.

(Forts.)

I förening med Praktiska Arbetskolan för Barn och Ungdom (s. k. Palmgrenska skolan) öppnades hösten 1880 ett *seminarium för utbildande af slöjdlärare och slöjdlärarynnor* och pågår fortfarande.

Omkring 700 elever hafva under årens lopp utexaminerats.

Slöjdseminariets undervisning omfattar:

- a) snickeri, svarfning, träskulptur, fällning, stickning, knapphållsöm, stoppning och lagning, gröfre och finare sömnad, märkning, tillklippning, klädsöm, enkelt bokhålleri samt för dem, som så önska, flere slag af gammal svensk prydnadssöm, såsom opphemta-, vingåkers-, tvist-, platt-, krabba- och klumpsöm, knytning, knyppling, papparbeten, bokbinderi, gymnastik m. m.
- b) fullständig kurs i Schallensfeldska metodens arbeten;
- c) lättare ritningar i och för arbetenas utförande; kopiering af uppgjorda ritningar, afritningar af modeller m. m.
- d) föredrag, samtal och öfverläggningar med eleverna, afseende att ingifva dem ett sant och verkligt intresse för handarbetets pedagogiska, fysiska och moraliska betydelse vid uppfostran;
- e) besök i sådana skolor, utställningar m. m., som stå i något samband med undervisningens ändamål;

f) skyldighet för eleverna att en å två timmar dagligen meddela under lärarnes tillsyn undervisning i handarbeten åt större och mindre barn.

g) profektioner under lärares handledning.

Eleverna skola såsom modeller för blifvande arbeten i deras resp. skolor medtaga de arbeten, som under kursen förvärfvats.

Vid kursens slut erhålles kunskapsbetyg. Den förvärfvade skickligheten gör eleven lämplig till skötande af lärare- och lärarinnebefattning i så väl elementarskola som folkskola, för små och stora barn.

Hvarje öfningskurs kräfver en tid af 3 månader med 7 å 8 timmars dagligt arbete.

Två å 3 sådana kurser hållas årligen.

Pris 60 kronor för kurs.

Slöjdkurs för småbarnslärarinnor. I Eva Rodhes Praktiska arbetsskola i Göteborg kommer att till sommaren för lärarinnor anordnas en kurs i träslöjd, afsedd för barn från 4 till 8 år. Kursen kommer att omfatta en månad med en arbetstid af 6 timmar om dagen. Pris för undervisning och materiel 30 kr. Skriftliga anmälningar till kursen böra insändas före den 1 maj till föreståndarinnan (adress Göteborg). Som deltagarnes antal blir begränsadt mottagas endast vid skolor anställda lärarinnor. Dagen för kursens början kommer att framdeles bestämmas. Vi kunna icke nog starkt fästa uppmärksamheten på detta af många önskade tillfälle att närmare studera den äfven i utlandet högt värderade slöjdundervisningsmetod för yngre barn, som blifvit utarbetad och kommit till användning vid den af fröken Rodhe ledda framstående läroanstalten.

Forts.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. I telegrafverkets undervisningskurs för kvinliga elever, hvilken pågår vid telegrafverkets härvarande undervisningsanstalt, deltaga tretio lärjungar.

Kvinliga tandläkarestipendiet. Till stipendiet å 300 kronor från fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond, afsedd till understöd åt obemedlade kvinnor, som egna sig åt tandläkareyrket, hade ingen sökande hos medicinalstyrelsen anmält sig vid ansökningstidens utgång.

Kvinliga stipendiater. Läkarekollegiet har till stependiater å frökarne H. och A. Hiertas fond utsett medicine studerandena Anna von Hall, Thora Granström och Sigrid Molander.

Kvinnan vid järnvägarne. Helt nyligen utnämndes till ordinarie stationsskrifvare vid statens järnvägstrafik fröken Anna Wallin, en dotter af affidne trafikchefen Wallin.

Ytterligare 12 kvinnor inneha sedan många år tillbaka ordinarie anställning vid statsbanorna och af dessa icke mindre än 7 vid trafikafdelningen.

Dessutom tjänstgöra å olika stationer ett flertal kvinnor såsom extra biträden.

Stockholms barnmorskesällskap har firat sin 4:e årsdag. Sällskapetets ordförande påpekade, hurusom sällskapet erhållit stöd och hjälp af åtskilliga personer. De 1,000 kronor, som skänkts af stiftelsen Lars Hiertas minne och hvilka möjliggjort grundläggandet af tidningen "Jordemodern", framhöllos som en särdeles välsignelsebringande gåfva.

Vidare nämdes med tacksamhet dr Wretlind, utgifvaren af "Jordemodern", hvilken tidning väsentligt bidragit att höja barnmorskornas vetenskapliga insigter, samt dr Sondén, som kostnadsfritt föreläst vid de af sällskapet anordnade föreläsningarne om antiseptikens betydelse, till hvilka föreläsningar samtliga Stockholms barnmorskor varit inbjudna.

Att sällskapet erhållit fribiljetter till Stockholms arbetareförenings torsdagsföreläsningar, hvilka handla om människokroppen, omnämndes äfven såsom särdeles välvilligt.

Af sällskapetets revisionsberättelse framgår, att kassabehållningen under år 1888 ökats med något mer än 500 kronor, så att den nu utgör 2,047 kronor.

Tidskriften "Framåt", som i Göteborg utgifvits af Albert Breinholm och Alma Breinholm-Åkermark, har upphört att utkomma.

Vid *Nya Iduns* samqväm höll fröken H. Lundin ett föredrag om yrkesskolorna i Paris såsom fortsättningskurser till folkskolan, hvilket gaf anledning till meningsutbyte i ämnet.

Den kvinliga ungdomens helpvård och intellektuella uppfostran var ämnet för ett nyligen af Professor S. Ribbing i Malmö Föreläsningssällskapets hållet föredrag. Talaren visade huru i stället för den unga flickans husliga uppfostran, som var nog, så länge hennes enda mål var det husmoderliga kallet, nu sattes en uppfostran i bokliga och andra kunskaper, som skulle göra henne rustad att förvärfva sitt bröd, i händelse hon ej komme att blifva familjemoder. Målet för den kvinliga uppfostran måtte under nuvaranda förhållanden vara att tillgodose både husligheten och yrkesdugligheten. Att förena dessa båda uppgifter utgjorde kärnpunkten i den kvinliga uppfostrans svårighet.

Talaren framhöll vidare den ensidigt intellektuella uppfostrans sanitära skadlighet framför allt för den unga kvinliga organismen och uttryckte såsom önskningsmål, att, under den tid då barnet utvecklades till kvinna, denna del af uppfostran måtte betydligt inskränkas, i stället för att, såsom nu sker, just då bedrifvas mest intensivt samt att den ålder, vid hvilken den unga kvinnan inträdde i utbildnings- eller yrkesskolan måtte sättas betydligt högre än nu, och mellantiden medföra ej blott intellektuel hvila utan ock en pröfning af anlagen, så att hvar och en komme på sin rätta plats.

Skandinaviska Sjömanshemmet i London, upprättadt af fru Agnes Welin, f. Hedström, har fått ett slags erkännande från de engelska

myndigheternas sida, i det att hemmet blifvit likställt med regeringens sjömanshem vid Wellsteet i fråga om att "skaffa" sjöfolk till engelska fartyg.

Hemmet var under förlidet år besökt af 1148 svenskar, 435 norrmän, 155 finnar, 73 danskar, 77 engelsmän och 59 tyskar samt af några ryssar, holländare, fransmän, spanjorer, österrikare m. fl.

Hemmet har f. o. m. i år utvidgat sin verksamhet. så att det numera erbjuder hjälp och skydd icke blott åt sjöfolk, utan äfven åt utvandrare från de skandinaviska landen och från Finland.

Föreningen för sjukvård i fattiga hem har haft sitt första årsmöte. Af årsberättelsen framgår att föreningen haft hos sig anställda tvenne kunniga sjuksköterskor.

Sedan föreningen i oktober 1888 började sin verksamhet hade 58 sjukdomsfall blifvit anmälda. Af dessa hade 25 erhållit långvarigare vård och de öfriga en mera tillfällig hjälp, emedan man vid dessa senare fall genom att i tid använda lämplig behandling lyckats häfva det onda.

Sköterskorna hade hufvudsakligen arbetat under församlingens båda distriktläkare.

Ledamöternas antal uppgick den 31 dec. till 200.

Lars Hiertas minnes styrelse har vid sin ordinarie sammankomst beslutat, att bland andra anslag och understöd tilldela fröken Agnes Lagerstedt 1000 kronor, för att i London hos Octavia Hill taga närmare kännedom om dennas system att handhafva arbetarebostäder och fattigvård, samt fröken M. Tersmeden 500 kronor såsom bidrag till första anordnandet af en hygienisk slöjdskola för vuxna. Denna skola, öppen från och med april månads början, meddelar kurser i snickerislöjd, och förestås, förutom af fröken Tersmeden f. d. biträdande direktris vid Nääs slöjdlärareseminarium, af fröken R. Thorsen, som fördelaktigt vitsordats af Direktör Salomon på Nääs.

Första lärarinnan i Maria folkskola, fröken Ragnhild Brolinsson, har af Lars Hiertas minnes styrelse erhållit ett understöd af 1000 kronor för att vid South Kensington seminarium i London inhemta metoderna för undervisning i matlagning i folkskolan, samt att taga kännedom om hur matlagning och hushållslära blifvit i Londons folkskolor genomförda. Fröken Brolinsson har afrest till London.

Kvinnan vid universiteten. Sedan kvinnan år 1870 erhållit tillstånd att aflägga mogenhetsexamen, hafva 170 kvinnor begagnat sig af denna rättighet.

Följande akademiska examina äro af dem aflagda: Filosofie Licentiatexamen jämte gradualldisputation af 1, Filosofie Kandidatexamen af 9, Medicine Licentiatexamen af 1, Medicine Kandidatexamen af 3, Medicinsk filosofisk examen af 10.

Af *Dräktreformföreningens* vid senaste årsmöte upplästa berättelse framgick att föreningens verksamhet under året bufvudsakligen gått ut på att åstadkomma en försäljningslokal för hygieniska kläder. För öfrigt hade utarbetats koltmodeller, hvilka vid mötet förevisades

och gillades. Styrelsen hade dessutom anordnat möten för arbetskvinnor för att bland dem sprida kunskap om föreningens modeller.

Det belopp af *Letterstedtska donationen*, som testator ställt till Vetenskapsakademiens fria förfogande för befordrande af särskildt makt-påliggande vetenskapliga undersökningar har akademien öfverlemnadt till Professor O. Pettersson för anställande under hans ledning genom fröken A. Palmquist af undersökningar efter en ny metod öfver luftens kolsyrehalt.

Fjerde allmänna flickskolemötet kommer att ega rum i Stockholm nästkommande 12, 13 och 14 juni.

Kvinnligt biträde vid uppsigt öfver skolundervisningen har man i Jönköping, der tillsynen öfver den kvinnliga slöjdundervisningen utöfvas af för den samma intresserade damer i staden, åt hvilka skolrådet lemnat detta uppdrag. De besöka vanligen i tur och ordning slöjdskolorna hvar sin vecka.

Med flickskolans mål såsom ämne hölls den 21 mars i hotell Continentals stora sal ett diskussionsmöte, hvartill några af hufvudstadens pedagoger utfärdadt inbjudning.

Diskussionen inleddes af fröken Anna Sandström, hvilken framhöll att *samskolan* borde rädda från många af de nu rådande bristerna i flickors uppfostran.

Åtskilliga talare anslöto sig till inledarinnans åsigt. Herr E. Beckman ansåg att större utrymme borde beredas åt *handaslöjden*, framför allt den enkla och nyttiga, samt åt *helsolära*. Lektor Almqvist framhöll att en verkligt *vetenskaplig bildning* vore önskvärd för så väl gosse som flicka. Lektor Palmgren betonade särskildt vigten af *valfrihet* i ämnen. Mot de anförda talarnes mening yttrade sig Lektor Humble, i det han ansåg att samskolan skulle vara för ansträngande för flickor och att den förbisåge den olikhet i kvinnors fysiologiska utbildning som flickskolekomitén påpekat.

Mötet var mycket talrikt besökt och de många sakrika anförandena följdes med lifligt intresse.

Finland. Senaten lär hafva beslutat hemställa om sådant tillägg i folkskoleförordningen att gemensam undervisning för gossar och flickor finge meddelas i städernas högre folkskolor, der lokala förhållanden sådant påkalla.

England. *Arkeologen, Miss Jane Harrison* i London, anses i England såsom en auktoritet i tydandet af inskrifter på grekiska urnor. Hon har flere gånger besökt Grekland.

Kvinnans anställning vid de offentliga biblioteken, som sedan lång tid tillbaka egt rum i England, har visat tillfredställande resultat.

En kvinnlig "alderman". Befogenheten och lämpligheten af kvinnans deltagande i kommunala och offentliga värf har ingenstädes den allmänna oppinionen mera för sig än i England. Det bästa bevis derför är de tvänne damernas, lady Sandhursts och miss Cobdens, inväljande

i Londons "grefskapsråd", och "grefskapsrådets" utnämmande af miss Cons som "alderman", en befattning som aldrig förr bekläddts af en kvinna.

Valet är dock sedan öfverklagat.

Italien. *Kvinnlig föreläsare vid atheneum i Bologna.* Signora Cattani har vid atheneum i Bologna börjat en föreläsningkurs i bakteriologi. "Första föreläsningen var", säger Bolognakorrespondenten, "besökt af ett stort antal studenter, tillhörande alla fakulteter, nyfikna att se en ung, vacker, blygsam och lärd kvinna, som fått den utmärkelsen att taga en vetenskaplig lärostol i besittning."

Signora De Catalii är utnämnd till professor i patologi i Pisa.

I Florens ha tvenne kvinnor anställts såsom tienstgörande vid kongl. biblioteket.

Polen. *Kvinnlig veterinärläkare.* Enligt Österrikisk tidskrift för veterinärmedicin har en polsk fröken Stephanie Kruszevska, som aflagt en vacker examen vid veterinärinstitutet i Zürich, inlemnad en till vederbörande stäld anhållan om pröfning vid institutet i Warschau för erhållande af rätt att praktisera i nämnda stad.

I Warschau har ett apotek öppnats af en kvinna, och hela personalen utgöres af kvinnor.

Fröken Karolina Schulze från Warschau har på ett glänsande sätt promoverats till Medicine Doktor vid universitetet i Paris. Ämnet för hennes disputation var: "Den kvinnliga läkaren i 19:de århundradet", hvilken afhandling är i öfversättning utkommen i Tyskland.

Asien. *Vicekonungens i Indiens gemål* lady Dufferin fick nyligen mottaga en deputation af 700 indiska damer, hvilka i en adress bönföllu om hennes hjälp för förbättrandet af kvinnornas ställning i Indien.

I Bengalen och Bombay anordnas för kvinnans högre undervisning talrika anstalter, hvilka mest besökas af infödda. En infödd kvinnlig läkare har anställts som öfverläkare vid "Dufferin Jenana-Hospitalet" i Kalkutta, och 15 unga Hinduskor studera medicin.

Amerika. *Medicine Doktorn, Mrs Dodds Dean* i St. Louis, valdes till president vid Förenta Staternas och Kanadas hygieniska kongress, som egde rum sistlidne höst. Det är första gången en kvinna valts till president vid en nationell kongress, bestående af både män och kvinnor.

Protest

att observeras af mödrar och barnmorskor.

Intet är mera glädjande än att se människor eller grupper af människor allvarligen sträfvä att förbättra sig själfva och sin ställning genom att rentvä sig från hvarje fläck, som kan vidlåda deras anseende eller utestänga dem från den allmänna aktning, som tillhör hvar och en arbetare som aktar sig själf och sitt kall. En företeelse af denna art är den protest från barnmorskorna i en mindre stad, som ingått till medicinalstyrelsen, om hvilken protest "Jordemodern" meddelar följande:

Till Medicinal-styrelsen har inkommit en skrifvelse från två barnmorskor i en mindre stad, hvilka — sedan de fått kännedom om att en sömmerska från staden söker inträde vid barnmorskeläroanstalt och för detta ändamål fått *rent* frejdebetyg — upplysa, att sagda kvinna under de år hon bott i staden "fört en mycket dålig och lättsinnig lefnad". De skrifvande anhålla derföre, att den nämnda ansökan afslås "för att ej ned-sätta både barnmorskeyrket och kåren".

Skrifvelsens sanningsenlighet intygas under edlig förpligtelse af 16 andra personer.

Skrifvelsen har i medicinalstyrelsen blifvit bilagd ansökningshandlingen vid dess remiss till vederbörande barnmorskelärare.

* * *

Då man läser denna korta notis, gripes man ovilkorligen af den tanken, att de många olika barnmorskeföreningarne i landet borde kunna påräkna att *med dem förenade sig ett antal ansedda mödrar i syfte att understödja dem i deras sträfvan att vinna en aktad och betryggad ställning.*

S. L.—d.

Meddelanden om fria lärokurser för allmogen af S. H. Adlersparre.

Den med detta häfte följande bilagan innehåller plan, m. m. för *fria lärokurser för allmogen*, hvilka vi anbefalla till läsarens uppmärksamhet. Att planen än lämplig och af den vetgiriga allmogen mottages med sympati, visar sig af, att den nyss började lilla läroanstalten, hvilken är *samskola*, redan har 11 elever, från 12 till 17 års ålder, samt flera äldre anmälda till vintern. S. L.—d.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lemnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lemnas angående läroanstalter och arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets sjukkasse.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade Hemstudie-kurser mottagas.

Byrån mottager anmälningar af nya medlemmar.

Byrån mottager prenumeration å tidskriften Dagny.

Anmälan.

Dagny, som äfven under förlidet är utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för **Fredrika-Bremer-Förbundets** ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende". Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . . kr. 2,50

För icke medlemmar. " 4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Zanderska Helpensionen för flickor

å Hjulsta 1 $\frac{1}{8}$ mil från Enköping.

Undervisning i vanliga skolämnen, pianospelning, sång och handarbete. De utländska språken undervisas af infödda lärarinnor.

Läkarevården bestrides af Herr Doktor **E. Westerlund**, Enköping.

Höstterminen börjar måndagen den 2 September. Prospekt och årsredogörelse sändas på begäran och anmälningar af nya elever mottagas af

Helena Hallström.

Hjulsta, Enköping. (G. 15828)